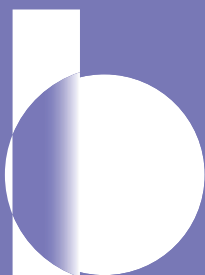

Jaarverantwoording 2023

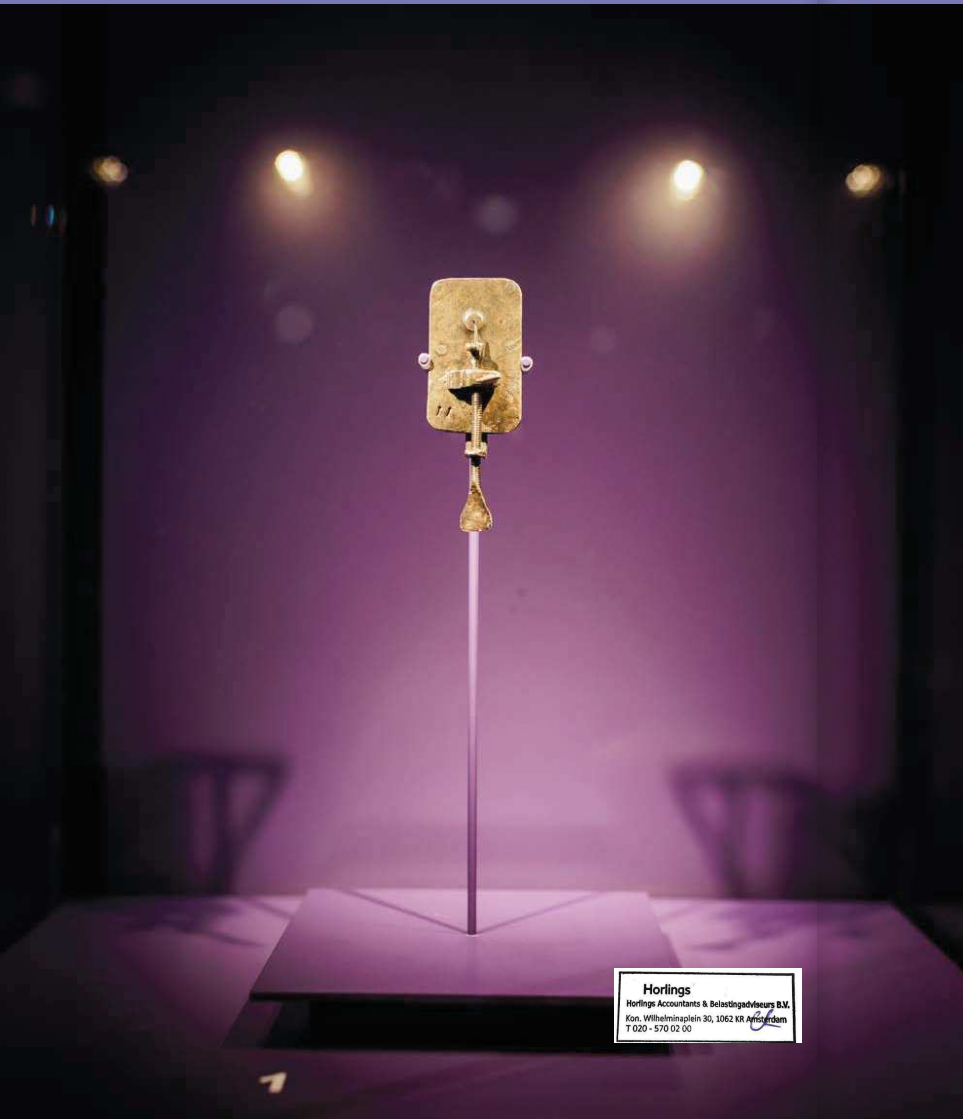

Stichting Rijksmuseum Boerhaave

rijksmuseum
boerhaave

Horlings
Horlings Accountants & Belastingadviseurs B.V.
Kon. Wilhelminaplein 30, 1062 KR Amsterdam
T 020 - 570 02 00

Horlings
Horlings Accountants & Belastingadviseurs B.V.
Kon. Wilhelminaplein 30, 1062 KR Amsterdam
T 020 - 570 02 00

Inhoudsopgave

Bestuursverslag Rijksmuseum Boerhaave 2023

1. VOORWOORD	02
2. PUBLIEK & PRESENTATIE	08
3. COLLECTIE & WETENSCHAP	30
4. DEVELOPMENT & PARTNERSHIPS	40
5. FINANCIËN & BEDRIJFSVOERING	46
6. RISICO'S & ONZEKERHEDEN	56
7. INCLUSIVITEIT & DIVERSITEIT	62
8. BESTUUR & TOEZICHT	68
JAARREKENING 2023	73
BIJLAGES	94

Horlings
Horlings Accountants & Belastingadviseurs B.V.
Kon. Wilhelminaplein 30, 1062 KR Amsterdam
T 020 - 570 02 00

Bestuursverslag 2023

Stichting Rijksmuseum Boerhaave

rijksmuseum
boerhaave

1 Voorwoord van de directeur-bestuurder

In 2023 zijn de bezoekersaantallen van Rijksmuseum Boerhaave weer ongeveer terug op het niveau van voor de coronapandemie. We hadden begroot op 95.000 bezoekers, en uiteindelijk hebben we er 102.789 mogen ontvangen. Een mooi resultaat dat stemt tot tevredenheid. Dat was vooral te danken aan de succesvolle tentoonstelling *Onvoorstelbaar* waarmee we commemoreerden dat Antoni van Leeuwenhoek 300 jaar geleden gestorven is, en 350 jaar geleden met zijn zelfgemaakte microscopen een totaal nieuwe wereld blootlegde, een die nog nooit iemand gezien had. In dat kader riepen we 2023 met een consortium van partners uit tot het *Antoni van Leeuwenhoek Jaar*.

Tentoonstelling Onvoorstelbaar

De tentoonstelling *Onvoorstelbaar* werd op 17 april 2023 geopend door staatssecretaris Cultuur en Media Gunay Uslu en astronaut André Kuipers. In de tentoonstelling keek je als het ware over de schouder van Antoni van Leeuwenhoek mee, en kon je de verwondering en het plezier van de eerste kijkjes in de microwereld ervaren. De originele microscopen van Van Leeuwenhoek uit onze eigen collectie werden samengebracht met een bijzondere bruikleen van de Royal Society in Londen: oorspronkelijke handgeschreven brieven en tekeningen van het microleven van Van Leeuwenhoek zelf. Passend bij de strategie *Podium voor de toekomst* was er natuurlijk ook aandacht voor de actualiteit van microbiologisch onderzoek. Zo was er aandacht voor het onderzoek van de Amerikaanse hoogleraar Jillian Banfield aan wie in 2023 de Antoni van Leeuwenhoek Medaille werd uitgereikt door de Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Microbiologie. Ook was er bijvoorbeeld aandacht voor de zoektocht naar nieuwe antibiotica door Leidse hoogleraar Gilles van Wezel.

Toegankelijk voor slechtzienden

Als museum hebben we inclusiviteit hoog in het vaandel staan. In een tentoonstelling waarin het kijken centraal staat, hebben we ons ten doel gesteld om die ook toegankelijk te maken voor slechtzienden. In samenwerking met Stichting Kubes en een klankbordgroep met mensen met een visuele beperking hebben we voelobjecten toegevoegd en audiofragmenten die ontsloten werden via speciale QR-codes.

Onderzoek naar de beeldcultuur van zeventiende-eeuwse microscopisten

De tentoonstelling viel samen met het door NWO gefinancierde onderzoeksproject *Visualizing the Unknown*. Tijdens dit internationale onderzoek werd er met de nieuwste digitale camera's door de originele microscopen naar dezelfde preparaten gekeken als Van Leeuwenhoek onder zijn microscoop had. Dit is onderdeel van het bredere onderzoek hoe zeventiende-eeuwse microscopisten hun baanbrekende ontdekkingen visueel vastlegden en deelden. De prachtige microfotografie, die Wim van Egmond voor dit project heeft gemaakt, kreeg een plek in de tentoonstelling.

Een glossy bij de tentoonstelling

De tentoonstelling werd begeleid door een aantal mooie producten. Zo is er in eigen beheer een stripboek ontwikkeld met teksten van conservator Ad maas en illustraties van Fred de Heij, verscheen er een glossy *Antoni* in samenwerking met WBooks, is er een tweedelige podcast gemaakt, en is er een downloadbaar onderwijsprogramma ontwikkeld voor het voortgezet onderwijs.

Tentoonstelling: De kracht van plasma!

Op 4 juli openden we de pop-up presentatie *De kracht van plasma!* in samenwerking met Sanquin. De tentoonstelling gaat in op het belang van plasmadonatie. Dat je bloed kunt geven bij een bloedbank weten de meeste mensen wel. Maar plasma geven is een veel onbekender fenomeen. Door toepassingen van plasma kunnen meer dan 100 aandoeningen worden behandeld. Een belangrijke reden om hier aandacht op te willen vestigen en meer mensen te enthousiasmeren om plasma te doneren.

Afsluiting Maand van de Geschiedenis was een persoonlijk hoogtepunt

In ons rijke aanbod van evenementen licht ik er graag een uit. De afsluiting van de Maand van de Geschiedenis met dit jaar het thema *Eureka!* vond plaats in ons museum op 31 oktober. Dit evenement was een samenwerking van de Canon van Nederland, Universitaire Bibliotheken Leiden (UBL), de Maand van de Geschiedenis en Rijksmuseum Boerhaave. Presentator Garrelt Verhoeven van de UBL ging het gesprek aan met hoogleraar en schrijver Louise Fresco, die het essay *Kruiden, kokkels en kippen* schreef over wetenschap als ontdekkingsreis. Het gesprek werd omlijst door korte gesproken columns van sterrenkundige Ewine van Dishoeck, conservator Rurud Halbertsma en wetenschapshistoricus Geertje Dekkers. Demissionair minister van OCW Robbert Dijkgraaf sloot het programma af.

Bezoekerswaardering

De bezoekers waarderen ons aanbod. De gemiddelde bezoekerswaardering van het totale aanbod (het museum als geheel) is een 8,4 en de tijdelijke tentoonstelling *Onvoorstelbaar* werd beoordeeld met een 8,3. De Net Promotor Score (een getal dat iets zegt over de mate waarin mensen ons museum aanbevelen bij anderen) is 61,2% in 2023. Tenslotte werd het museum opnieuw Kidsproof; de jonge museuminspecteurs waardeerden het museum met een 9! Het aantal volgers op social media steeg weer gestaag. Een speciale vermelding verdient de podcast *Grote Vragen*, die 12.740 keer werd gedownload.

Verhuizing collectie en afstoting depot in Alphen aan den Rijn

Een groot project was de verhuizing van de collectie in het depot in Alphen aan den Rijn naar ons depot in Leiden, waardoor we ons depot in Alphen hebben kunnen afstoten. We liepen er al jaren tegenaan dat we de klimaatcondities in Alphen niet goed op orde konden krijgen. Alle objecten zijn professioneel schoongemaakt en gefotografeerd voordat zij op transport gingen naar Leiden. In ons depot aan de Raamsteeg in Leiden hebben we nu meer ruimte gehuurd om de gehele collectie onder één dak te kunnen brengen.

Gezamenlijke ontsluiting van wetenschappelijke collecties

Een bijzondere samenwerking op het gebied van collectie is dat de vijf wetenschapsmusea NEMO, Teylers, de Universiteitsmusea Utrecht en Groningen en Rijksmuseum Boerhaave de handen ineen hebben geslagen om hun collecties op het gebied van energie gezamenlijk digitaal te ontsluiten via het platform vindhetuit.nl. Studenten en jonge redacteuren werden uitgenodigd om oplossingen voor grote maatschappelijke vraagstukken te bedenken, geïnspireerd door uitvindingen toen. Dit presenteren ze op het platform als zogenaamde stories. Deze unieke samenwerking wordt technisch ondersteund door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

Irispenning voor Excellente Wetenschapscommunicatie

De Irispenning 2023 voor Excellente Wetenschapscommunicatie is toegekend aan hoogleraar wetenschapscommunicatie Ionica Smeets. Dat werd op 3 oktober bekendgemaakt in de Avondshow van Arjen Lubach. Zij kreeg de onderscheiding voor haar langdurige en uitstekende bijdrage aan de wetenschapscommunicatie, zoals de jury het noemt "altijd met humor, altijd zoekend naar samenwerking". De uitreiking vond plaats op de Avond van Wetenschap & Maatschappij op maandag 9 oktober. De Irispenning voor Excellente Wetenschapscommunicatie is in 2019 in het leven geroepen door de drie door het rijk gefinancierde wetenschapsmusea NEMO Science Museum, Teylers Museum en Rijksmuseum Boerhaave. De prijs wordt financieel gesteund door de Koninklijke Hollandse Maatschappij der Wetenschappen en de Universiteiten van Nederland.

Hoge personeels- en energiekosten

Op financieel gebied waren er uitdagingen: de personeelskosten en energiekosten blijven onverminderd hoog en worden niet volledig gecompenseerd door de indexatie. Daarnaast hadden we veel hogere kosten voor de verhuizing van onze collectie van het depot in Alphen aan den Rijn naar Leiden dan begroot. Mede dankzij de ontvangst van een erfenis hebben we het jaar 2023 financieel toch kunnen afsluiten met een positief resultaat van € 141 k. Dit zal worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve vernieuwing.

Samenvattend

We kijken terug op een goed jaar waarin ons bezoekersaantal weer boven de 100.000 uitgekomen is. De prachtige tentoonstelling *Onvoorstelbaar* met onze topstukken van Antoni van Leeuwenhoek speelde daar een grote rol in. Op de achtergrond hebben we een grote slag geslagen met het beheer en behoud van onze collectie door onze gehele collectie onder te brengen in ons depot in Leiden en het depot in Alphen aan den Rijn af te stoten. Ondertussen werkten we onverdroten door aan onze toekomstambitie om het museum uit te breiden met een nieuw *Life Science & Health Paviljoen*. Na uitgebreid vooroverleg met de gemeente gaan we in 2024 met veel enthousiasme door met het proces van architectenselectie. We kijken uit naar de architectenselectie voor het Life Science & Health Paviljoen.

2

Publiek & Presentatie

2 Publiek & Presentatie

TENTOONSTELLINGEN

Tentoonstellingen

Rijksmuseum Boerhaave maakt tentoonstellingen die er toe doen; ze sluiten aan bij de actualiteit en het maatschappelijk debat, waardoor het museum relevant is en daarmee aantrekkelijk voor onze (potentiële) bezoekers. We kennen twee typen tentoonstellingen:

1. *De tijdelijke tentoonstelling met als primaire doelgroep de volwassen bezoeker, maar ook geschikt voor families met kinderen vanaf 8 jaar;*
2. *De familietentoonstelling met als primaire doelgroepen families en het onderwijs, maar ook interessant voor de volwassen bezoeker.*

Daarnaast haken we op gezette tijden met diverse kleine pop-up tentoonstellingen aan bij de wetenschappelijke actualiteit.

(Tijdelijke) tentoonstellingen

In 2023 hadden we vier tijdelijke tentoonstellingen:

1. De tentoonstelling *BrAlnpower* was tot 5 maart te bezichtigen.
2. Op 18 april 2023 openden we de nieuwe tentoonstelling *Onvoorstelbaar; Hoe Antoni van Leeuwenhoek de microwereld ontdekte*. Deze was t/m 7 januari 2024 te bezichtigen.
3. De familietentoonstelling *Spelen met Wiskunde* hebben we vanwege succes opnieuw met een jaar verlengd.
4. Aan de vooravond van de zomervakantie ging in juli de pop-up presentatie *De kracht van plasma!* van start.

BrAlnpower (9 september 2022 - 5 maart 2023)

In de tentoonstelling *BrAlnpower* werkten we samen met gastcurator Bas Haring om de reikwijdte en toepassingen van kunstmatige intelligentie (Artificial Intelligence, AI) in ons dagelijks leven te tonen. Persoonlijke verhalen laten zien hoe AI overal aanwezig is en welke impact dit heeft op ons leven. Het gebruik van AI voor de verwerking van een posttraumatische stressstoornis (PTSS) of voor het stellen van een kankerdiagnose is onomstreden en zonder meer positief. Maar dat geldt zeker niet voor alle toepassingen. AI kent wel degelijk schaduwkanten. Discriminerende data is er een goed voorbeeld van. De tentoonstelling begint met het historische verhaal van Alan Turing, de grondlegger van de kunstmatige intelligentie. Speciaal voor deze tentoonstelling heeft Rijksmuseum Boerhaave originele brieven van hem in bruikleen gekregen van King's College in Cambridge.

Het Philips Museum in Eindhoven heeft diverse medische onderdelen van de tentoonstelling overgenomen.

Spelen met wiskunde (hele jaar)

In deze familietentoonstelling spelen we in op de jongerencultuur: we nemen helden als uitgangspunt om begrippen als snelheid, tijdmeting, kansberekening, mechanica en navigatie op een aantrekkelijke manier te presenteren. Max Verstappen en ook de tot de verbeelding sprekende strandbeesten van Theo Jansen, illustreren de fenomenen, steeds in combinatie met objecten uit de eigen museale collectie.

Onvoorstelbaar. Hoe Antoni van Leeuwenhoek de microwereld ontdekte

(18 april 2023 - 7 januari 2024)

Op 17 april 2023 openden Gunay Uslu, staatssecretaris Cultuur en Media, en André Kulpers, astronaut ESA, de tentoonstelling. De tentoonstelling was voor het museum de kick-off van het landelijke Antoni van Leeuwenhoek Jaar. Met een bijzonder kleine microscoop legde Antoni van Leeuwenhoek 350 jaar geleden een compleet nieuwe wereld bloot, één die nog nooit iemand had gezien. De bezoeker komt oog in oog met de mooie en unieke collectie waar Van Leeuwenhoek en zijn tijdgenoten mee werkten en waarmee de microwereld letterlijk zichtbaar werd. Naast originele microscopen van Van Leeuwenhoek zijn oorspronkelijke tekeningen en handgeschreven brieven van het microleven door Antoni van Leeuwenhoek te zien. Bijzondere bruiklenen zoals 3 originele boeken, waarin alle brieven en tekeningen van Antoni van Leeuwenhoek zijn samengebonden, uit de collectie van de Royal Society uit Londen, maakten eveneens deel uit van de tentoonstelling. Ook ontwikkelingen binnen de microscopie en de technieken die gebruikt worden kwamen aan bod, en in lijn met onze missie was er aandacht voor de actualiteit. Microbiologie is van onschatbare waarde in het helpen oplossen van grote vragen op het gebied van bijvoorbeeld gezondheid en geneeskunde. De grootste problemen kunnen we beter oplossen door kennis van het kleinste.

In de tentoonstelling is ook aandacht voor *Visualizing the Unknown*, een groot internationaal onderzoek naar beelden uit de beginjaren van de microscopie. Dit 6 jaar durende onderzoek richt zich vooral op de vraag hoe zeventiende-eeuwse microscopisten hun baanbrekende ontdekkingen visueel vastlegden en deelden. Ook kreeg de prachtige microfotografie, die Wim van Egmond voor dit project heeft gemaakt, een plek in de tentoonstelling.

De tentoonstelling werd begeleid door een aantal mooie producten. Zo is er in eigen beheer een stripboek ontwikkeld met teksten van conservator Ad Maas en illustraties van Fred de Heij, verscheen er een glossy *Antoni* in samenwerking met WBooks, is er een tweedelige podcast gemaakt, en is er een downloadbaar onderwijsprogramma ontwikkeld voor het voortgezet onderwijs.

De kracht van plasma! (pop-up presentatie) (4 juli 2023 - 8 februari 2024)

Voor de pop-up presentatie werkte Rijksmuseum Boerhaave samen met Sanquin. Sanquin zocht de samenwerking om een minder bekend aspect van de bloedbank - het doneren van plasma - onder de aandacht van een breed publiek te brengen. De toepassing van plasma voor de behandeling van aandoeningen is belangrijk en de vraag naar plasma stijgt nog ieder jaar.

In de pop-up tentoonstelling *De kracht van Plasma!* maken bezoekers kennis met het 'vloeibare goud' en het belang van plasma voor de geneeskunde. De presentatie bestaat uit een mix van interactieve elementen, zoals video's met persoonlijke verhalen en video's die antwoord geven op vragen als: *Wat is plasma? Wat is het verschil tussen bloed en plasma? En: wat is het belang van plasma?* Daarnaast is er een esthetische laboratoriuminstallatie te zien. Met de strategische plek van de pop-up presentatie op de begane grond grenzend aan de entree is de presentatie een niet te missen eyecatcher.

De pop-up presentatie sluit ook aan bij het landelijke Antoni van Leeuwenhoek Jaar en de tentoonstelling *Onvoorstelbaar* over het leven en werk van Antoni van Leeuwenhoek en de onschatbare waarde van microbiologie voor het helpen oplossen van grote vragen op het gebied van gezondheid en geneeskunde.

PUBLIEKSEVENEMENTEN

De activiteiten en evenementen van het museum sluiten aan bij de tentoonstellingsprogrammering, de actualiteit en bij thema's met een landelijke insteek, zoals de Museumweek, de Open Monumentendagen en het Weekend van de Wetenschap. De programmering verhoudt zich tot het doelgroepenbeleid van het museum; zo organiseren we lezingen voor de volwassen bezoeker volgens de succesvolle Salon Boerhaave formule en de jaarlijkse Stokvis lezing, en de lezingenreeks voor de jeugd sluit aan bij de MuseumJeugdUniversiteit.

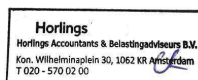
Programmering voor de jeugd

Jeugd Colleges

Ondanks dat de centrale organisatie van de MuseumJeugdUniversiteit er mee gestopt is, gaan wij door met het aanbod van colleges voor kinderen tussen 8 en 12 jaar oud (ouders mogen er niet bij zijn!). Dit zijn speciale lezingen die op zondagochtend gegeven worden door echte wetenschappers en onderzoekers. We vinden het van groot belang om inhoud van hoog niveau aan deze doelgroep aan te blijven bieden, het vormt een belangrijke tegenhanger van bijvoorbeeld de meer interactieve familie vakantiewerkshops. Op deze manier bieden we kinderen verschillende soorten educatief aanbod aan binnen de publieksevenementen.

Voorjaarsprogrammering

Zondag 12 februari	Prof. Dr. Ir. Lambèr Royackers (Technische Universiteit Eindhoven) - Hoe gaan we van een robot-oppas naar het aanpakken van ons klimaatprobleem?
Zondag 12 maart	Prof. Dr. Merel Kindt (Universiteit van Amsterdam) - Hoe hardnekkig is een angst?

Zondag 9 april	Wim van Egmond (microfotograaf) - Hoe portretteer ik een microbe?
Zondag 14 mei	Dr. Martijn van Gelder (Universiteit Leiden) - Wat is er te zien op een interstellaire foto?
Zondag 11 juni	Prof. Jean Wagemans (Universiteit van Amsterdam) - Fake news; om te lachen of om te huilen?

Najaar reeks

Zondag 10 september	Ruben Verwaal (Erasmus MC) - Kunnen we het eeuwige leven vinden in ons bloed?
Zondag 8 oktober	Bas Korsten (Wunderman Thompson) - Kunnen we binnenkort overal een broodje mammoet-gehabtbal bestellen?
Zondag 12 november	Prof. dr. Auke-Pieter Colijn (Universiteit van Amsterdam) - Zit de ruimte vol met herrie en donkere materie?
Zondag 10 december	Geertje Dekkers (journalist en redacteur) - Hoe is het om als allereerste een mysterieuze wereld te zien?

Vakantiewerkshops en speciaal aanbod voor gezinnen

Tijdens de schoolvakanties kunnen gezinnen bij ons aan de slag met spraakmakende workshops om de thematiek van onze tijdelijke tentoonstelling verder te verkennen. We zorgen dat er altijd een aanbod is voor kinderen vanaf 4 jaar, aangevuld met meer complexe workshops voor kinderen vanaf 6 of 8 jaar.

Vakantieworkshop bij BRAInpower

In de kerstvakantie en voorjaarsvakantie stonden de schoolvakanties nog in het teken van *BRAInpower*. Kinderen vanaf 8 jaar oud kunnen de basisprincipes van een lerend systeem leren kennen door middel van een analoge computer. Je speelt een spelletje tegen de computer, de zetten van de computer zijn vertaald naar verschillende kleurenkralen die in 24 doosjes zitten. De verliezende zetten worden uit het systeem verwijderd waardoor het uiteindelijk niet meer mogelijk is om te winnen van de computer. Jongere kinderen vanaf 4 jaar oud konden een speciale 'geheimtaal ketting' maken. Verstop in alle kleurtjes zit hun naam of een andere boodschap. Alleen als je binaire code kan lezen, kan je de boodschap in de ketting ontcijferen.

Micro-festival bij Onvoorstelbaar

Nieuw was ons Micro-festival: een zaal vol met programmering voor uiteenlopende leeftijden. Vanaf de meivakantie sloot het festival naadloos aan bij de tijdelijke tentoonstelling *Onvoorstelbaar*. Bij dit Micro-festival kregen gezinnen een uur de tijd om bij verschillende workshops en activiteiten aan te sluiten: een film met videowerk van fotograaf Wim van Egmond, een fotoquiz met foto's van Nikon Small World, het zelf maken van een fotoquiz, of een heel scala van materialen bekijken door een digitale microscoop of door een replica van de Van Leeuwenhoek microscoop. Voor de jonge kinderen vanaf 4 jaar oud was er een zeer succesvolle knutselworkshop waarbij ze zelf in een petrischaal een 'microbiologisch groeisel' konden creëren en mee naar huis nemen.

Week van de Biologie

Tijdens de Week van de Biologie (22-29 mei) leerden kinderen met een speciaal spel meer over hoe vorm en uiterlijk van verschillende cellen invloed hebben op hun werking en functionaliteit. Met de Botten Buddy workshop bouwden ze een eigen levensgroot skelet om mee naar huis te nemen.

Programmering voor volwassenen**Lezingenreeksen**

De inhoudelijke lezingenreeksen vormen een belangrijke kern voor ons aanbod van publieksevenementen. We nodigen vooraanstaande wetenschappers en experts uit om een bepaald thema van verschillende invalshoeken te belichten. Vaak zoeken we de actualiteit op om onze bezoekers kennis te laten maken met de laatste ontwikkelingen in de wetenschap.

Salonreeks bij Brainpower (ook via livestream beschikbaar)

Vrijdag 20 januari	Frans van Lunteren (Universiteit Leiden) - De wereld als informatiemachine
Vrijdag 3 februari	Lidwien van de Wijngaert (Radboud Universiteit) - Sociale media, polarisatie en het 'zwartepietendebat'
Vrijdag 17 februari	Bert Kappen (Radboud Universiteit) - Volgt bewustzijn uit de wetten van de kwantummechanica?
Vrijdag 3 maart	Tom Slootweg (Rijksuniversiteit Groningen) - Van Dali-E, ChatGPT tot Anne Frank: AI en de geesteswetenschappen

Salonreeks bij Onvoorstelbaar

Zaterdag 20 mei	Joost Willemsse (Universiteit Leiden) - De onvoorstelbare microscopische ontwikkelingen van de laatste eeuw en het hedendaagse onderzoek
Zaterdag 10 juni	Tiemen Cocquyt - Visualizing the Unknown: 17de-eeuwse microscopische waarneming en visualisatie getoetst met historische instrumenten
Zaterdag 1 juli	Geertje Dekkers - De rookgordijnen van Van Leeuwenhoek

Lezingenreeks in samenwerking met Studium Generale bij Onvoorstelbaar

Zaterdag 11 november	Prof.dr. Mark de Boer (LUMC) - Antibioticaresistentie en wat we er tegen kunnen doen (locatie: Rijksmuseum Boerhaave)
Dinsdag 21 november	Prof.dr. Dirk van Delft (Universiteit Leiden) - Antoni van Leeuwenhoek en de familie Huygens (locatie: Studium Generale)
Donderdag 7 december	Prof.dr. Eric Jorink (Universiteit Leiden) - Antoni van Leeuwenhoek en de Royal Society (locatie: Studium Generale)

Zaterdag 16 december Adam Sidi Mabrouk MSc (Universiteit Leiden) - Hoe bacteriën zich aanpassen aan hun omgeving: gevisualiseerd met cryo-elektronenmicroscopie (locatie: Rijksmuseum Boerhaave)

Inclusieve programmering

Ook dit jaar spitsen we een deel van onze programmering toe op diversiteit en inclusie. Het is voor het museum belangrijk om een inclusief aanbod te ontwikkelen waardoor ons erfgoed voor iedereen relevant en interessant is. We gaan hierbij de uitdagende - soms pijnlijke - onderwerpen niet uit de weg.

Op 19 januari organiseerden we een lezing samen met Lorentz Center over inclusie in tech. Dr. Stefan Buijsman sprak over de ethiek van technologie en AI. Dr. Bart Barendregt hield een presentatie met de titel: 'Islam, ethiek en technologie, waarom bespreken we de onderlinge relatie? Payal Arora, Arfah Farooq en Faten Hijazi bespraken hoe je diversiteit en inclusie kunt stimuleren in de tech industrie. In het kader van Internationale Vrouwendag op 8 maart, organiseerden we op 11 maart een lezing van Rina Knoeff over De Eendenbekparadox: het vaginaspeculum en de medicalisering van de menopauze. Dit jaar was het het speciale herdenkingsjaar van de afschaffing van slavernij in de Nederlandse koloniën. Tinde van Andel gaf in het kader van Keti Koti een lezing over de sporen van ons slavernijverleden in rijstsoorten.

Programmering voor Studenten & Starters

Onze speciale programmering voor bezoekers tussen 20 en 30 jaar oud heeft in 2023 onze volle aandacht gehad. Bij publieksevenementen hebben we twee stagiaires gehad die onderzoek deden naar de wensen van deze doelgroep en bij Marketing en Communicatie heeft een stagiaire zich gefocust op de beste manier om hen te bereiken. De geleerde lessen zijn toegepast in de programmering voor de Nacht van Ontdekkingen, en we hebben een speciale naam en logo ontwikkeld die we kunnen gebruiken om dit speciale type evenementen in onze communicatie aan te duiden en naamsbekendheid op te bouwen bij de doelgroep.

Museumnacht en Weekend van de Wetenschap

Een speciale samenwerking dit jaar was die met Amsterdam Movement Sciences van VU Amsterdam.

Tijdens de Leidse Museumnacht op 3 juni gaven we bezoekers weer een verrassende, diverse blik op de wetenschap. 3 onderdelen hebben we samen met de afdeling Amsterdam Movement Sciences georganiseerd. Erik Scherder legde uit waarom Goblin Mode wel of niet goed is voor een mens. In het Anatomisch Theater werd een toelichting gegeven over de functionele anatomie van je hand. Tot slot konden mensen meer leren over hun eigen spieren door bijvoorbeeld een fietswedstrijd te doen, hun spieren te bekijken met een echoapparaat of door een handkracht knipper uit te proberen. Er waren studenten van de VU Amsterdam aanwezig om toelichting te geven.

Verder was er een theatershow 'Twijfelachtig spektakel', een micro-bioscoop met videobeelden van micro-kunstenaar Wim van Egmond. Hij gaf ook een speedlezing over zijn werk. Het Instituut Biologie Leiden gaf een toelichting over hun zoektocht naar nieuwe antibiotica en er was een fotoquiz met foto's van de Nikon Small World wedstrijd. Tot slot konden bezoekers op de AI playground kennis maken met allerlei nieuwe AI toepassingen, met toelichting van studenten Kunstmatige Intelligentie.

Weekend van de Wetenschap: Meet your Muscles

Het Weekend van de Wetenschap (7 en 8 oktober) stond bij ons volledig in het teken van beweging. Gezinnen konden op verschillende plekken in het museum allerlei activiteiten uitproberen. Met een stempelkaart en een klein cadeautje werden ze gemotiveerd om zoveel mogelijk te doen. Ze konden een fietswedstrijdje doen om te ontdekken of hun spieren beter geschikt zijn voor uithoudingsvermogen of voor een korte krachtsinspanning. Met een handknijper ontdekten ze hun eigen knijpkracht naast die van alle andere bezoekers. Met behulp van een VR bril leerden ze meer over hun skelet en spieren. Er was echoapparatuur aanwezig om live je spieren te bekijken. En nog veel meer! Ook waren er twee korte speed lezingen. Erik Scherder sprak over de invloed van bewegen op je hersenen. Ingeborg Brouwer gaf antwoord op de vraag: kunnen we spieren kweken door insecten te eten?

EL CID

Voor de introductieweek van de nieuwe Leidse studenten hebben we onze deuren geopend voor een speciaal museum ontbijt in de binnentuin, en ook voor een Museumavond. Tijdens de Museumavond konden de studenten een Irisscan, een speciale ingezoomde foto van hun oog laten maken. Het is voor ons belangrijk dat de nieuwe studenten van Leiden ons kennen.

Nacht van Ontdekkingen; Please Touch!

Dit jaar deden we mee aan de Nacht van Ontdekkingen bij de Hortus Botanicus op zaterdag 14 september. Twee stagiaires hebben zich in de aanloop gericht op het bereiken van de jongere doelgroep van 20 tot 30 jaar. Het format van onze bijdrage aan de Nacht werd gebaseerd op de resultaten van hun onderzoek.

We nodigden diverse onderzoeksteams uit om hun werk ter plekke te laten zien en toe te lichten. Een onmisbaar element was dat de bezoekers ook zelf iets moesten kunnen uitproberen. Please Touch dust!

Er was een demonstratie van het 3D printen van een speciale hydrogel waarmee ze oit stamcellen zouden kunnen laten groeien in bepaalde vormen en structuren (Universiteit Leiden). Men kon in een speciale holografische omgeving de anatomie van een dier bekijken en een operatie uitvoeren (Universiteit Utrecht). Een andere groep liet zien hoe ze licht en elektriciteit gebruiken in hun scheikundige onderzoek dat moet helpen met bijvoorbeeld de ontwikkeling van kankertherapieën (Leiden Institute of Chemistry). Tot slot konden bezoekers speciaal ontwikkelde chirurgische instrumenten uitproberen waarvan de ontwikkeling geïnspireerd was door bepaalde diersoorten. Naalden met eigenschappen van een wespenangel of zuignappen op basis van die van een octopus (TU Delft) waren er een goed voorbeeld van.

Santa Run/KLM Urban Trail

Dit jaar deed het museum in december opnieuw mee aan de Rotary Santa Run (december); een Leids initiatief om mensen op een ludieke manier langs bezienwaardige plekken te leiden. In het museum lopen de deelnemers langs het Anatomisch Theater (sommigen nemen zelfs de tijd voor de filmische presentatie), de binnentuin met prachtig zicht op alle bouwdelen en verlaten ze het museum via de historische Caecilia uitgang. Dit jaar deden we eveneens mee met de KLM Urban Trail, een vergelijkbaar sportief evenement. Wij zien het als een unieke kans om een grote groep potentiële bezoekers letterlijk over de drempel te halen en op een hele laagdrempelige manier kennis te laten maken met ons museum. Vaak gehoord: "Wat leuk hier, hier moeten we eens heen met de kinderen/kleinkinderen eens heen".

Uitgelicht, speciale samenwerkingen

Voor de Life Sciences and Health week organiseerden we met Lorentz Center de lezing "Do Smart Devices Make Us Less Smart?". Met onze micro-demo konden bezoekers ook nog allerlei mooie samples bekijken met een 200x vergroterende digitale microscoop en ook een van onze Van Leeuwenhoek replica's.

Maand van de Geschiedenis met Louise Fresco en Robbert Dijkgraaf

In het kader van de Maand van de Geschiedenis vond er een OVT live radio uitzending bij ons plaats met een speciale focus voor de verhalen rond onze tentoonstelling *Onvoorstelbaar*.

Om de Maand van de Geschiedenis feestelijk af te sluiten organiseerden we met de organisatie achter de Maand en met Universitaire Bibliotheken Leiden (UBL) een mooi avondprogramma: *Eureka! Live*. Louise Fresco sprak met presentator Garrelt Verhoeven (UBL) over haar essay *Kruiden, kokkels en kippen*: wetenschap als ontdekkingsreis. Het gesprek werd omlijst door gesproken columns van sterrenkundige Ewine van Dishoeck, conservator Klassieke Wereld van het Rijksmuseum van Oudheden Ruud Halbertsma, en wetenschapshistoricus Geertje Dekkers. Demissionair minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en wis- en natuurkundige Robbert Dijkgraaf sloot het plenaire programma af. In het randprogramma boden we een borrel en verschillende korte presentaties aan.

Stokvis Lezing

De Stokvis Lezing stond dit jaar in het teken van onze samenwerking met Sanquin. Eva-Maria Merz sprak over allerlei uitdagingen (historisch en hedendaags) rond bloeddonatie. Ethische, psychologische en sociale kwesties kwamen aan bod. De Stokvis Lezing is vernoemd naar prof. dr. B.J. Stokvis, in 1887 eerste voorzitter van het Nederlandsch Natuur- en Geneeskundig Congres. Als herinnering aan dit inmiddels opgeheven genootschap organiseert Rijksmuseum Boerhaave jaarlijks een speciale lezing.

Dialogo

Met NEMO Kennislink hebben we weer een ethisch medische dialoog georganiseerd. Deze keer ging het over het gebruik van embryo modellen in het lab. In 2 presentaties werd eerst kort de inhoud toegelicht waarna er met experts (Joost Gribnau, hoogleraar ontwikkelingsbiologie aan het Erasmus MC en Nienke de Graeff, ethicus aan het LUMC) en het publiek gesproken werd over de implicaties en grenzen van deze onderzoeken.

Boekpresentatie

Op 26 november presenteerde Daniëlle Futselaar bij ons haar nieuwe boek *Het geheime heeral*. Het eerste exemplaar overhandigde ze die avond aan André Kuipers. Daarnaast overhandigde ze al haar digitale astronomy-art data aan ons. Het museum neemt het werk van Daniëlle Futselaar op in het archief. Het museum krijgt ook al het toekomstige werk van Daniëlle, zodat bewaard blijft hoe wij nu naar het heeral kijken en hoe dat door toekomstige ontdekkingen eventueel bevestigd of weerlegd gaat worden.

EDUCATIE

De stijgende lijn van schoolbezoeken zette zich in 2023 voort. In totaal ontvingen we 17.986 leerlingen en studenten voor de onderwijsprogramma's en rondleidingen.

Schoolbezoeken

Mede dankzij de inzet van onze eigen onderwijsmarketing is het bereik onder het primair onderwijs flink gestegen. We hebben 4.079 leerlingen van de basisscholen ontvangen.

Speciaal voor de groepen 1, 2 en 3 hebben we in samenwerking met de onderbouwleerkrachten van de Leidse Lorentzschool een onderwijsprogramma ontwikkeld: *Het boek waar alles in staat*. Met dit programma erbij hebben we een aanbod voor alle groepen uit het primair onderwijs. In anderhalf uur leren deze leerlingen over verzamelen, over wat een museum nou eigenlijk is én over wetenschap. Dit programma is vanaf september 2023 te boeken voor alle basisscholen.

Ook het aantal leerlingen uit het voortgezet onderwijs nam toe. We ontvingen maar liefst 8.345 leerlingen. Net als voorgaande jaren was het onderwijsprogramma *Wiskunde A, B of C?* voor 3 havo/vwo onder middelbare scholen erg in trek. Alle materialen voor dit programma zijn hiervoor ook vernieuwd.

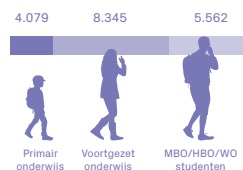
Nieuw was *Van ijzeren long tot pacemaker*, een filosofie programma voor 5/6 vwo. Sinds 2023 heeft het vak filosofie een plek in het centraal examen. Om ook buiten het klaslokaal een rijke leeromgeving te vormen, heeft Rijksmuseum Boerhaave een speciaal onderwijsprogramma ontwikkeld dat aansluit bij het vak filosofie. Het gaat over filosoferen over mens, techniek en wetenschap.

Als test is er bij de tijdelijke tentoonstelling *Onvoorstelbaar* downloadbaar lesmateriaal gemaakt. Ondanks alle promotie zijn er helaas maar weinig scholen geweest die gebruik hebben gemaakt van het lesmateriaal. De precieze reden daarvoor is niet duidelijk, het meest waarschijnlijk is het dat het lastig is om precies in de looptijd van een tijdelijke tentoonstelling een excursie te plannen die goed past in de lessen van de docent. Over het onderwerp van de tentoonstelling en het lesmateriaal kregen we juist erg positieve reacties.

We ontvingen 5.562 studenten uit het MBO/HBO/WO, een lichte stijging ten opzichte van vorig jaar. Pabo-studenten van diverse opleidingen maakten kennis met de rijke museale leeromgeving die allerlei didactische kansen biedt. In de speciale Pabo-ontvangst krijgen ze een inijkje in ons aanbod voor het primair onderwijs. Daarnaast delen we onze educatieve visie waarin we aansluiting zoeken bij het curriculum van de scholen.

In aantal
Educatieve bezoekers
Rijksmuseum Boerhaave 2023:

17.986

Uitbouwen samenwerking Lorentzschool

In 2022 hebben Rijksmuseum Boerhaave en de Leidse Lorentzschool een overeenkomst gesloten waarin is afgesproken dat museum en school hun programma's optimaal op elkaar laten aansluiten. Het museum helpt de school om het thema wetenschap en techniek vorm en inhoud te geven binnen het onderwijs, de school helpt het museum door museumlessen te testen en te helpen verbeteren. In het najaar van 2022 benaderde de kunstvakdocent van de Lorentzschool ons met een voorstel om, geïnspireerd op thema's van het museum, collages van de kinderen tentoon te stellen in het museum. Directe aanleiding vormden de tekeningen/collages geïnspireerd op *De Anatomische Les* van Rembrandt en ons eigen Anatomisch Theater. Deze waren van 10 juni t/m 15 juli 2023 in de foyer te bezichtigen. In oktober volgden de schilderijen rondom de thematiek van de tentoonstelling over het leven en werk van Antoni van Leeuwenhoek. Deze waren t/m de kerstvakantie (7 januari 2024) te bezichtigen. Door de twee pop-up tentoonstellingen kreeg de samenwerking met de Lorentzschool een eigen gezicht in het museum. We zetten deze samenwerking dan ook graag voort.

Samenwerking JES Rijnland

Sinds 2019 werkt het museum samen met JES Rijnland. We hebben wederom samengewerkt rondom het programma van de WeekendKlas. Op zondag 8 januari hebben we de startende leerlingen (groep 7) en hun ouders welkom geheten. Zij volgden een interactieve rondleiding door de vaste presentatie. In het voorjaar heeft het museum twee bijeenkomsten verzorgd in het project 'Ruimtevaart & Sterrenkunde' voor groep 8. Leerlingen volgden een workshop over de James Webb Space Telescope en het project werd afgesloten met een Lagerhuisdebat. De ouders van de leerlingen kwamen in grote getale kijken. Het debat verloopt levendig en de deelnemers houden zich goed aan de spelregels. Er wordt naar de inbreng van de andere partij geluisterd en er gereageerd. Deze gelegenheid is direct ook de seizoensafsluiting van de WeekendKlas.

In het najaar zijn er lessen georganiseerd rondom onze tijdelijke tentoonstelling *Onvoorstelbaar* en het thema microbiologie. Conservator Tiemen Cocquyt leerde de kinderen meer over de techniek achter het lensje van de microscoop van Antoni van Leeuwenhoek en de groep haalde ook een moderne microscoop uit elkaar om de onderdelen ervan te onderzoeken. Ook deze lessenreeks werd afgesloten met een Lagerhuisdebat met publiek.

De kinderen van de WeekendKlasRaad hebben feedback gegeven op het leerlingboekje bij het onderwijsprogramma *Drage Voeten* voor groep 7-8.

Vernieuwing educatieruimtes

De educatieruimtes van Rijksmuseum Boerhaave zijn in 2023 vernieuwd en op 18 september 2023 feestelijk heropend. De opnieuw ingerichte ruimtes zijn nu aangekleed met boeiende artefacten en wetenschappelijke instrumenten uit de eigen museumcollectie. De heringerichte educatieruimtes belichamen de rijke geschiedenis van wetenschap en ontdekkingen. De ruimtes zijn verrijkt met een prachtige educatieve collectie opgezette dieren en wetenschappelijke instrumenten, waardoor de leerlingen de kans krijgen om deze van dichtbij te bewonderen. Deze toevoegingen zullen ongetwijfeld de nieuwsgierigheid van jong en oud prikkelen en de objecten zullen ook gebruikt worden bij de museumlessen.

Een bijzondere samenwerking met de WeekendKlasRaad van JES Rijnland heeft bijgedragen aan het succes van dit project. De kinderen van JES Rijnland hebben enthousiast geholpen met het selecteren van dieren en het plaatsen van de laatste objecten, waardoor ze een hands-on ervaring kregen met het cureren van tentoonstellingen.

Visie op educatie in Life Science & Health Paviljoen

Het toekomstige Life Science & Health Paviljoen is een geweldig domein voor het onderwijs. In het achterliggende jaar bestudeerden we het curriculum van diverse onderwijstypen en spraken we met een groot aantal (vak)docenten van uiteenlopende onderwijsinstellingen. Ook verkenden we het arbeidspotentieel van de life sciences, die van het Leiden Bio Science Park in het bijzonder. Deze

inzichten, aangevuld met onze eigen visie op de educatieve mogelijkheden van de LS&H Studio, hebben tot een aangescherpte visie geleid. Over de kansen van de samenwerking met het MBO onderwijs in het licht van Human Capital Agenda en de arbeidsmarktpotentie van het Leiden Bio Science Park gaan we een vervolgonderzoek doen in 2024.

MARKETING & COMMUNICATIE

In 2023 is het aantal bezoekers verder gestegen en zijn we bijna terug op het niveau van voor de coronapandemie. We hadden begroot op 95.000 bezoekers, en uiteindelijk hebben we er 102.789 mogen ontvangen. We hebben ons in 2023 gericht op onze vaste doelgroepen. Onze primaire doelgroepen:

- De liefhebber/ wetenschappelijk geïnteresseerde, museumkaarthouder, 55+ jaar
- Families met kinderen in de leeftijd van 8 - 14 jaar

Onze secundaire doelgroep:

- Studenten en starters 20-30 jaar

Campagnes

2023 stond bijna geheel in het teken van de tentoonstelling *Onvoorstelbaar* en het Antoni van Leeuwenhoek Jaar. Er is extra budget gestoken in een prachtige campagne. De vormgevers van OFFFF studio en de 3D artists van Visuals Citizens uit Rotterdam hebben voor de tentoonstelling *Onvoorstelbaar* een 3D campagnebeeld en animatie gecreëerd van het portret van Antoni van Leeuwenhoek, volledig opgebouwd met microscopische deeltjes.

Het campagnebeeld en de animatie van het campagnebeeld werden breed ingezet: op abri's, mupi's, stationsreclame (Leiden CS), busbestickering van de achterzijde van bussen (Leiden en Leiden regio), grote banieren (Leiden centrum), videoschermen op metrostations (Amsterdam en Rotterdam), A3 en flyercampagnes via Flyerman, een billboard langs de A4, online en print advertenties en social media. Overal was het prachtige, opvallende beeld te zien. De outdoor campagnes werden ingezet in Leiden, regio Leiden/ Bollenstreek, Haarlem, Utrecht, Den-Haag, Rotterdam, Amsterdam. De online campagnes via DPG werden voornamelijk ingezet op Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Noord-Brabant.

Ook werd het campagnebeeld gebruikt voor merchandise en de aankleding van de museumwinkel. Zo hebben we een speciale Tony's Chocolonely reep met details uit het campagnebeeld laten vervaardigen: Antoni's Chocolonely. Door de aankleding van de museumwinkel werden mensen als het ware de winkel 'ingezogen', samen met de speciaal ontwikkelde artikelen en de nieuwe presentatie van de artikelen, steeg de omzet van de museumwinkel t.o.v. voorgaande jaren.

onvoor

stelbaar

Om de tentoonstelling en het Antoni van Leeuwenhoek Jaar extra te promoten is er dit jaar weer samengewerkt met Leiden & Partners, waardoor de campagne nog breder uitgezet kon worden en we het publieksbereik konden vergroten. Naast het campagnebeeld en de animatie van het campagnebeeld is er ook een tentoonstellingstrailer gemaakt die onder andere is ingezet voor online advertenties via DPG Media. Voor social media (Instagram reels, Youtube Shorts en TikTok) zijn 27 korte filmpjes gemaakt waarin de conservator van de tentoonstelling, Tiemen Cocquyt, antwoord geeft op vragen van bezoekers. Ook zijn er twee speciale thema-afleveringen over de tentoonstelling en de microscopie gemaakt voor de podcast Grote Vragen van Rijksmuseum Boerhaave.

Naast de campagne voor de tentoonstelling *Onvoorstelbaar* is in 2023 ook een campagne ontwikkeld voor het Weekend van De Wetenschap. Dankzij de samenwerking met de Vrije Universiteit Amsterdam, was er extra budget om een campagnebeeld te laten vormgeven en een online campagne te voeren. Het beeld voor deze campagne werd ontworpen door Nick Liefhebber. Om een jongere doelgroep aan te spreken en te verleiden tot een bezoek aan evenementen en tentoonstellingen is er (op basis van een groot onderzoek onder de doelgroep) een huisstijl ontwikkeld speciaal voor de doelgroep van 20-30 jarigen. Onder de nieuwe naam 'Boerhaave Borrelt' zijn 3 breed in te zetten logo's ontworpen. De vormgever van deze mooie, kleurrijke huisstijl was wederom Nick Liefhebber.

Rondom de schoolvakanties is er campagne gevoerd voor de activiteiten en workshops die speciaal voor kinderen ontwikkeld zijn en aangeboden worden. Via DPG Media (online advertenties) en Kidsproof, is er op breed, groot en landelijk bereik ingezet, met de grootste focus op Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Noord-Brabant. Online advertenties via DPG Media, nieuwsbrieven, specials, vermeldingen en highlights op de website en social media van Kidsproof hebben gezorgd voor een groot bereik van de doelgroep ouders met kinderen in de leeftijd van 4 - 15 jaar. In de tweede helft van het jaar is nog een extra boost gegeven aan deze campagnes.

Podcast Grote Vragen
In 2023 zijn 7 afleveringen voor de Podcastserie Grote Vragen geproduceerd met zeer diverse zoektochten naar antwoorden op vragen als: *Hoe kunnen we zelflerende kunstmatige intelligentie in toom houden? Hoe laat je iets zien, wat nog nooit iemand eerder heeft gezien? Hoe vinden we medicijnen voor complexe ziektes? Van wie is de ruimte? Wat is een embryo? Hoe komt het heelal aan zijn einde?*

Onderzoek
Er is in 2023 uitgebreid onderzoek gedaan naar de doelgroepen en de daaraan verbonden persona's van het museum. Er is onderzoek gedaan naar de bruikbaarheid van de huidige methode om de doelgroepen/persona's te definiëren en er is specifiek onderzoek gedaan naar de doelgroep 20-30 jarigen, waarbij ingegaan is op de vragen hoe we deze doelgroep nu bereiken en beter kunnen bereiken, welke middelen

we inzetten en hoe dit ontvangen/ gewaardeerd wordt door deze doelgroep, wat hen aanspreekt en wat voor hen een reden is om het museum en de activiteiten al dan niet te bezoeken. De uitkomsten van dit onderzoek worden gebruikt voor de nieuwe huisstijl (Boerhaave Borrelt), de communicatie gericht op deze doelgroepen en de activiteiten die georganiseerd worden.

Free Publicity

Er was in 2023 weer veel aandacht voor het museum in de media, zowel print als online. Naast de talloze prachtige artikelen, interviews, specials en spreads over de tentoonstelling *Onvoorstelbaar*, over Antoni van Leeuwenhoek en microscopie, werden ook de evenementen en activiteiten van het museum, zoals symposia, het Weekend van de Wetenschap en Eureka! Live breed uitgemeten in de media. Ook werd het museum regelmatig benaderd vanwege de brede expertise die we in huis hebben op het gebied van medische geschiedenis.

TV en radio

In 2023 zijn er weer diverse opnames voor zowel televisie als radio in het museum gemaakt. 'Klokhuis' kwam in januari langs voor een aflevering over sterk water. In mei zijn er in het depot opnames gemaakt voor het programma 'Jekels Jacht', met Diederik Jekel en conservator Tiemen Cocquyt. In juni werd het EO programma 'Dit is de Kwestie' over klimaatproblemen en wonen in de ruimte met wetenschapper Angelo Vermeulen opgenomen. In augustus bracht Stichting KUBES (belangenvereniging voor mensen met een visuele beperking) een bezoek aan de tentoonstelling *Onvoorstelbaar* en in september zijn voor het NPO2 programma 'Focus' opnames gemaakt over kweekbloed (met wetenschapper Cedric Ghevaert, Cambridge University). In september waren er wederom opnames voor 'Jekels Jacht' en voor het programma 'Focus', over kweekbloed en bloedtransfusies met medewerking van conservator Mienke te Hennep en Petra Grijzen.

De free publicity in de on- en offline media vertegenwoordigt een totale waarde van maar liefst € 4,107,362.00 (€ 3.626,028.00 offline en € 481.334.00 online).

Ook via de social media kanalen werd er veel aandacht voor het museum en de activiteiten gegenereerd. Het online bereik dat gemeten werd via MediaWeb was in 2023 265.727.047 personen. De waarde die dit vertegenwoordigt is € 481.334. Hieronder valt alleen X, omdat de andere kanalen niet gemeten worden via MediaWeb. We mogen en kunnen er dus vanuit gaan dat het bereik van onze social media - en daarmee ook de vertegenwoordigde waarde - vele malen hoger ligt dan hier aangegeven.

Diversiteit en inclusie

In 2023 is de afdeling marketing door het volgen van bijeenkomsten en workshops zich verder gaan verdiepen in inclusieve communicatie. Dit heeft de basis extra verstevigd, waardoor de communicatie en toegankelijkheid in woord en beeld in alle uitingen

steeds inclusiever en diverser wordt. Onze medewerker marketing & communicatie heeft daarnaast de cursus 'creatieve campagne-ontwikkeling' gevolgd.

Nieuwe website

Nadat er intern interviews zijn afgenomen naar de wensen voor een nieuwe website, is er onderzoek gedaan naar geschikte bureaus om de nieuwe website te gaan bouwen. In 2024 gaat het project om een nieuwe website te bouwen van start met IN10 | DOOR uit Rotterdam.

Waardering en Kidsproof

De waardering van bezoekers was hoog in 2023. In het continu bezoekersonderzoek van Hendrik Beerda scoorde het museum een 8,4; hierbij moeten we wel aangeven dat de respons lager lag dan voorgaande jaren, dit als gevolg van minder online kaartverkoop. De reviews die bezoekers via Google achterlaten, zijn bijzonder positief en ook hier scoort het museum hoog; maar liefst 4,5 ster (van maximaal 5 sterren). Tenslotte werd het museum in 2023 opnieuw Kidsproof; de jonge museuminspecteurs waardeerden het museum met een 9!

Samenwerking: Vind het uit!

In 2021 zetten NEMO Science Museum, Rijksmuseum Boerhaave, Teylers Museum, en de Universiteitsmusea Utrecht en Groningen hun gezamenlijke krachten in voor het ambitieuze, meerjarige project 'Vind het uit!'. Het is een initiatief dat jongvolwassenen uitnodigt om persoonlijke redactionele bijdragen te leveren, geïnspireerd door grote maatschappelijke vraagstukken. In 2023 is er hard gewerkt aan zowel het ontwikkelen van de website als het creëren en plaatsen van content op de website. Er is door het team marketing & communicatie van Rijksmuseum Boerhaave gewerkt aan een marketingcommunicatieplan voor de deelnemende musea, om deze samenwerking en het nieuwe platform langdurig onder de aandacht van het publiek te brengen.

Educatie Marketing

Rijksmuseum Boerhaave heeft in 2023 aan diverse onderwijsbeurzen deelgenomen, waaronder de Natuur, Wetenschap en Technologie (NWT)-beurs voor basisonderwijs, en twee keer de beurs van het NIBI (Nederlands Instituut voor Biologie Onderwijs) voor het voortgezet onderwijs. Door deelname aan deze beurzen wordt het educatieve aanbod van Rijksmuseum Boerhaave onder de aandacht gebracht bij de educatieve doelgroepen.

Verder is er in 2023 gewerkt aan een complete restyling van het educatieve materiaal. Onder meer de promo-boekjes, de advertenties, de flyers en de beursmaterialen hebben een flinke upgrade gehad. De uitingen ogen nu fris, kleurrijk en er is extra gelet op het vertegenwoordigen van alle doelgroepen in beeld en taalgebruik. Het vervolg van deze grote klus vindt dit jaar plaats.

Websitebezoek

De website trok ook in 2023 weer veel bezoekers. Opvallend is dat de duur van de bezoeken langer is geworden. De gemiddelde sessieduur was in 2023: 2:52 minuten.

Social Media

Het aantal volgers op social media steeg in 2023 verder. Alleen het aantal volgers op X nam af. Dit als gevolg van de sterk veranderende aard van het medium, waardoor veel mensen het platform verlaten. In het derde kwartaal is het museum gestart met TikTok. Het aantal volgers zal vanaf 2024 in kaart gebracht worden.

Online bereik

	2023	2022
Website bezoeken:	355,771	326.542
Website bezoekers:	246,251	236.025
X:	9.793	9.914
Facebook:	6.833	6.417
Instagram:	3.779	3.172
LinkedIn:	3.090	2.610
YouTube-weergaven:	18.183	13.918
Downloads /streams		
Podcast Grote Vragen:	12.740	1.187

Nieuwsbrieven

Nieuwsbrief inschrijvingen totaal	10.534	9.974
Regulier	8.090	
Educatie po	804	
Educatie vo	593	
Educatie MBO	266	
Educatie HBO/WO	627	

HOSPITALITY

In december trad ons nieuwe Hoofd Hospitality aan om van de taakgebieden kassa en entree, vrijwillige gastheren/vrouwen en de merchandise meer eenheid te maken. Het museum besloot tot deze aangescherpte koers na het aangekondigde vertrek van de coördinator vrijwilligers. In de nieuwe koers bundelen we alle processen die in de entree en in de ontvangst van bezoekers een grote rol spelen. Zo verbeteren we de interne communicatie en stemmen we procedures beter op elkaar af.

Het Hoofd Hospitality wordt ook het eerste aanspreekpunt voor alle vrijwilligers, zoals dat met de coördinator ook was geregeld. Na de eerste kennismaking met de vrijwilliger wordt hij/zij/hen bij een van de afdelingen geplaatst en valt hij/zij/hen vanaf dat moment onder de zorg van het afdelingshoofd.

Door het toevoegen van het winkelmanagement aan de nieuwe verantwoordelijkheid van Hoofd Hospitality optimaliseren we het assortiment, werken we aan de presentatie en verwachten we vanzelfsprekend ook een stijging van de museumwinkellinkomsten. Het Hoofd Hospitality wordt eveneens deel van het team van duty management. De duty manager is het eerste aanspreekpunt voor de operationele processen en zorgt ervoor dat in de weekenden en gedurende schoolvakanties, tijdens openingstijden, alles binnen het museum op rolletjes loopt, zodat bezoekers een zo aangenaam mogelijk, probleemloos en veilig verblijf hebben.

"...zodat bezoekers een zo aangenaam mogelijk, probleemloos en veilig verblijf hebben"

3

Collectie & Wetenschap

3 Collectie & Wetenschap

COLLECTIE EN RESTAURATIE

Verhuizing collectie en afstoting depot in Alphen aan den Rijn

In 2022 zijn we begonnen met de voorbereidingen van het plan om de collectie in het depot in Alphen aan den Rijn te ontschimmelen en te verhuizen. In 2023 hebben we dit in gang gezet en uitgevoerd. Er is een speciale tent gebouwd om de objecten in te ontschimmelen. Vervolgens zijn de schone voorwerpen gefotografeerd omdat we van veel van de grote objecten in Alphen aan den Rijn nog geen foto hadden voor onze database. Tijdens de verhuizing is het tweemaal nodig geweest om op professionele wijze kwik op te ruimen. Daarnaast kwam aan het licht dat er asbestbesmetting had plaatsgevonden en dat veel van de voorwerpen asbest bevatten. Alle voorwerpen die in depot Alphen gestaan hebben, zijn nu geïnventariseerd op asbest. Een aantal voorwerpen is vanwege asbest afgestoten en een aantal is ingepakt om op een later moment te bepalen of en hoe deze gesaneerd kunnen worden. De ruimte aan de Kalkovenweg zelf is gesaneerd en schoon achtergelaten.

Ook het depot Raamsteeg is gescand op asbestgevaar. Uit lucht- en stofmonsters is gebleken dat er op het moment geen gevaar is voor de werknemers. De asbestinventarisatie kon daardoor even uitgesteld worden maar moet op termijn wel uitgevoerd worden. Dat betekent in concreto dat we de komende jaren ons gevaarlijke stoffenbeleid moeten herijken en bekijken of de vigerende protocollen nog up-to-date zijn.

Het gekoelde foto- en negatievendepot in Alphen aan den Rijn is tevens naar de Raamsteeg vervoerd en heeft daar een geschikte ruimte gekregen.

Gevaarlijke stoffen en kunststof

In september hebben we deelgenomen aan het congres van de *Scientific Instrument Commission* (SIC) in Palermo, waar we kennismaakten met collega's van musea met wetenschappelijke en technische collecties van over de hele wereld. Tijdens het congres is een begin gemaakt met het spreken over gevaarlijke stoffen in collecties. Aan het eind van het jaar zijn er op dat vlak nog een aantal vruchtbare ontmoetingen geweest. In oktober was er een congres in Antwerpen op gebied van 'Hazardous Heritage' waarna er met onder andere NEMO en Industriemuseum Gent is gedeeld wat er op het gebied van inventarisatie van gevaarlijke stoffen is gedaan en wat men voornemens is te doen. Een werkgroep gevaarlijke stoffen is in oprichting, waaraan ook Rijksmuseum Boerhaave zal deelnemen.

Op 2 en 4 mei 2023 vond de cursus *PIT Plastic* plaats in Rijksmuseum Boerhaave, georganiseerd door onze senior adviseur restauratie Rosalijn van IJken. Deze cursus bood deelnemers de mogelijkheid om meer te leren over kunststoffen, een onderwerp waar we nog relatief weinig van afweten en dat wel steeds belangrijker gaat worden omdat objecten van de laatste 70 jaar vaak kunststoffen bevatten.

Overige restauraties

Het team restauratie is begin 2023 bezig geweest met de opbouw van de tijdelijke tentoonstelling *Onvoorstelbaar*. Hieruit kwam ook een kleine restauratie voort: van twee Ypelaar preparaten was hun ivoren montuur gesprongen, deze zijn geconsolideerd. De consolidatie van twee glazen collectoren van een elektriseermachine zijn naar de glasrestauratie afdeling van de Universiteit van Amsterdam overgebracht, die de verlijming in 2024 zal afronden. Er is ontspiegeld museumglas voor het portret van Herman Boerhaave door Cornelis Troost geplaatst (een langdurig bruikleen van het Amsterdam Museum). Daarnaast zijn er nog twee interactives in een van de zalen gerepareerd. Daarnaast hebben we een stagiaire metaarrestauratie van de Universiteit van Amsterdam begeleid bij haar afstudeerproject 'Treatment Protocol for Unstable Metal Foil on Historic Leyden Jars'.

REGISTRATIE EN INFORMATIE

De registratoren ontfermen zich over het afhandelen van informatie- en fotoaanvragen, het regelen van bruiklenen en transporten, het beschrijven en documenteren van aanwinsten, het verwerken en ontsluiten van negatieven en foto's en het verstrekken van informatie aan derden.

Uitgelichte collectie

Er zijn 290 aanwinsten ingeschreven, ondermeer:

- Digitale collectie Daniëlle Futselaars: een collectie digitale tekeningen, gemaakt in opdracht van NASA. Daniëlle Futselaar is afgestudeerd aan het Grafisch Lyceum Rotterdam en sinds 2001 is ze zelfstandig grafisch vormgever en illustrator. Sinds 2011 levert ze regelmatig wetenschappelijk illustratiewerk aan onder andere NASA, het SETI Instituut, UC Berkeley SETI - Breakthrough Listen, MIT en ASTRON. Het digitale werk van Daniëlle Futselaar past heel goed in onze verzameling als vertegenwoordiging van digitale technieken om het heelal te representeren. Futselaar vond het een heel mooi idee om al haar werk op dit gebied en haar toekomstige werk bij ons te deponeren. Op 26 november vond in aanwezigheid van André Kuipers de overdracht plaats.
- De aankoop van een wasmoulag van een meisje met de mazelen die te zien was in de tentoonstelling *Besmet!*
- Verzameling van 124 tekeningen, afkomstig van het Academisch Ziekenhuis Leiden, afdeling Oogheelkunde.

Beeld: Daniëlle Futselaar

- Een simpliciakast; hoewel deze kast niet heel fraai is om te zien, is de inhoud wel heel compleet. Dat was een goede reden om hem toch in de collectie op te nemen.
- Een mammoet gehaktbal; in het kader van actueel verzamelen is dit een voorbeeld van hoe bepaalde bedrijven uitgestorven dieren willen laten 'herleven' met nieuwe DNA technieken.
- Via de afdeling klinische perfusie van Radboudumc ontvingen we een bubble Oxygenator, een kunstlong.

Voor een compleet overzicht van aanwinsten en bruiklenen, zie [bijlage](#).

Voor de conditierapporten is een nieuw beoordelingsformulier format opgesteld dat de bruikleenprocedure voor de afdeling restauratie vereenvoudigt en ervoor zorgt dat er vaker en betere conditierapporten gemaakt worden. Dit zal zorgen voor meer en betere informatie over de toestand van voorwerpen.

Langjarige projecten binnen het informatiecentrum zijn:

- Het aanvullen van de database *Instrumentmakers/personen en instellingen*. Het werk bestaat uit het aanvullen van gegevens in Adlib met onder andere geboorte- en sterfdata, links naar wiki pagina.
- Een team van vrijwilligers en informatiespecialisten houdt zich al een paar jaar bezig met het ontsluiten van het brievenarchief. Dit bestaat uit het nummeren, scannen en opnemen van de brieven in Adlib. In 2023 zijn er 1848 brieven gescand, waarmee we nu in totaal 4100 brieven hebben ontsloten. Daarvan zijn er 3100 inhoudelijk beschreven (titel, datering, maker, geassocieerde naam, geassocieerde plaats, archiefnummer).
- Het opsturen van gegevens aan Collectie Nederland: 27.677 records in mei en 27.794 records in december. Deze gegevens zijn ook zichtbaar bij Europeana.
- Het verstrekken van inlichtingen over de collectie. In 2023 werden er 584 inlichtingen verstrekt. Dit varieert van het leveren van foto's tot aan gedetailleerde gegevens over objecten.
- Het fotograferen van de collectie. We zijn al enige jaren bezig met een verbeteringslag van de objectfotografie; hiervoor wordt de gehele collectie opnieuw gefotografeerd. Dit doen we met hulp van een team vrijwilligers. Dit jaar zijn er 1.272 objecten opnieuw op de foto gegaan.
- Er zijn foto's gemaakt van alle vitrines in de vaste opstelling (behalve het anatomisch theater) en daarmee is er tegelijkertijd een standplaatscontrole gedaan. Dit betrof 415 records.

BIBLIOTHEEK

De bibliothecaris schreef 113 nieuwe publicaties in. Er zijn 7 archieven gedigitaliseerd door het bedrijf *GMS Digitaliseert* in Sliedrecht:

- Fokker, A.B. (1887-1972) Boerh a 27: Archief van: 1911-1971.
- Van 't Hoff, J.H. (1852-1911) Boerh a 208: Archief van: 1869-1911.
- Pannekoek, A. (1873-1960) Boerh a 631: Archief van: 1889-1957.
- Went, F.A.F.C. (1863-1935) Boerh a 79: Archief van: 1888-1935.
- Gorter, C.J. (1907-1980) Boerh a 479: Archief van 1936-1973.
- Familie van Bemmelen Boerh a 4, Boerh a 98, Boerh a 99, Boerh a 228: Archief van 1836-1958.
- Keesom W.H. (1876-1956) Boerh a 93: Archief van 1912-1938

De vraag naar informatie over onze wetenschappelijke archieven is groot. In 2023 waren er aanvragen voor scans van de archieven van het Ehrenfest familiearchief, het Kamerlingh Onnes archief en het Bleeker archief dat nog in bewerking is.

WETENSCHAP

De conservatoren hebben ook in 2023 veel research gedaan voor nieuwe tentoonstellingen. Er is gewerkt aan de tentoonstelling *Onvoorstelbaar* (over leven en werk van Antoni van Leeuwenhoek), aan de tentoonstelling over Zwarte Gat (opening in 2024) en we maakten, samen met Sanquin, een pop-up tentoonstelling over plasmadonatie die in juli 2023 voor publiek open ging. De voorbereidingen zijn gestart voor de tentoonstelling over genderbias in de geneeskunde (opening maart 2025), de presentatie over de Nobelgeneratie (najaar 2024) en de mogelijkheden voor een klimaatentoonstelling in 2026. Daarnaast wordt er gewerkt aan het inhoudelijke concept voor de Life Science & Health Studio. Conservator Tim Huisman was gastconservator bij Museum Catharijneconvent voor de tentoonstelling 'De schepping van de wetenschap' (opening februari 2024).

Op het gebied van publicaties hebben verschillende conservatoren interessante bijdragen geleverd. Tiemen Cocquyt publiceerde een artikel getiteld "Hoe bekijk je micro-organismen? Over het belang van waarnemcondities in de microscopie van de jaren 1670" in de glossy "Antoni: Van Leeuwenhoek en de microwereld". Bart Grob schreef een blog genaamd "mammoet gehaktbal" op de website van de Stichting Academisch Erfgoed (SAE). Tim Huisman nam deel aan verschillende publicaties, waaronder "Leuker dan TikTok". Hij schreef eveneens een interview met microfotograaf Wim van Egmond en was tevens eindredacteur van de glossy *Antoni*. Ook schreef Tim Huisman diverse bijdragen aan de tentoonstellingscatalogus "De Schepping van de Wetenschap" van Museum Catharijneconvent. Ad Maas was betrokken bij de redactie van Wonderkamer 8 en 9, een uitgave van Gewina, en werkte aan verschillende publicaties, waaronder "Antoni van Leeuwenhoek

en de ontdekking van het leven" en "Does Science need Heroes? Nobel Prizes, Prestige and Scientific Practice". Mienke te Hennepe publiceerde artikelen in het British Journal for the History of Science en in het boek "Antoni: Van Leeuwenhoek en de microwereld". Ze werkt ook aan een artikel voor het European Journal for Nursing History and Ethics en een publicatie over participatief verzamelen met patiëntengroepen in een medisch museum.

Voor een compleet overzicht van publicaties en lezingen, zie [bijlage](#).

De afdeling wetenschap organiseerde in 2023 drie symposia:

1. Op 14 en 15 september werd het symposium 'Antoni van Leeuwenhoek and his impact on the history of microscopy' georganiseerd in het gebouw van de Royal Society in Londen. Hier werden de resultaten van het NWO-project Visualizing the Unknown gepresenteerd. Het symposium werd georganiseerd in samenwerking met de Royal Society, het Max Planck Instituut en de Bibliotheca Hertziana.
2. Van 20 tot 23 september organiseerden we in eigen huis het congres 'New Horizons for Medical Museums and Collections' met als doel het onderzoeken van de rol en waarde van medische musea en/of medische collecties voor de samenleving in het verleden, heden en de toekomst. Tevens is hier de aanzet gegeven voor de oprichting van een nieuwe internationale organisatie *International Association of Medical Museums (IAMM)*. Deze organisatie heeft tot doel ervaringen en kennis uit te wisselen tussen medische musea en professionals, en best practices te promoten bij de zorg voor medische collecties, deze te interpreteren voor een verscheidenheid aan doelgroepen, en om de studie van medische geschiedenis en materiële cultuur te ondersteunen. De zetel van deze organisatie wordt ondergebracht bij Rijksmuseum Boerhaave.
3. In het weekend voorafgaand aan de Nobel-week, organiseerden we op 29 en 30 september het Congres 'Does Science need Heroes' samen met dr. Nils Hansson van de Universiteit Düsseldorf. Aanleiding voor het organiseren van dit symposium over de historie en actualiteit van prijzen in de wetenschap, in het bijzonder de Nobelprijs, was het veranderende perspectief van de maatschappij op de toekenning van wetenschappelijke prijzen. Aandachtspunten waren de geschiedenis van wetenschappelijke (Nobel)prijzen en prijsculturen, met een internationaal gezelschap dat over eigen onderzoek sprak. Daarnaast werd er aandacht gegeven aan actuele discussies omtrent (Nobel) prijzen.
Hoofdt thema 1: Is het nog van deze tijd dat (Nobel)prijzen individuen toevallen?
Hoofdt thema 2: Inclusiviteit (de gender- en andere 'gaps')

Het conservatoren team participeert in een aantal onderzoeksprojecten:

Museumbeurs

Het museum kreeg een NWO Museumbeurs voor de begeleiding van onderzoeker Hilbrand Wouters naar de representatie van wetenschappers in Nederlandse musea.

Visualizing the unknown

Rijksmuseum Boerhaave is partner in het meerjarige NWO-project 'Visualizing the Unknown in the 17th century Science and Society', een samenwerkingsverband met het Huygens ING en de Bibliotheca Hertziana. Het onderzoek is erop gericht om te achterhalen hoe wetenschappers voorheen onzichtbare en onbekende entiteiten verbeeldden. Het project ging in 2022 van start. In 2023 ronden we het werkpakket 1 af door nog eens twee workshops in ons depot te organiseren.

Ook verscheen in dit kader de glossy ANTONI waarin het team de resultaten en de beelden die gegeneerd zijn binnen dit project voor het eerst wereldkundig maakte.

Echtheidsonderzoek

Op verzoek van Christie's London deed Tiemen Cocquyt (met medewerking van Rosalijn van IJken) echtheidsonderzoek aan een nieuw opgedoken microscopie die werd toegeschreven aan Van Leeuwenhoek (oktober 2023).

Hope Springs Eternal

We nemen deel aan het project Hope Springs Eternal binnen het programma reNEW: het Novo Nordisk Foundation Center for Stem Cell Medicine, met partners in Melbourne, Kopenhagen en Leiden. Het project maakt het mogelijk om te onderzoeken hoe we impactvolle presentaties kunnen maken over het onderwerp stamcel geneeskunde. Voor ons een mooie vingeroefening voor ons toekomstige Life Science & Health Paviljoen.

4

Development & Partnerships

4 Development & Partnerships

Rijksmuseum Boerhaave is professioneel, ondernemend en sterk gericht op partnerships. Samenwerken met instellingen en bedrijven in Nederland en daarbuiten is essentieel voor de stafafdeling Development & Partnerships. In Rijksmuseum Boerhaave vindt de verbinding plaats met onze stakeholders zoals wetenschappers, ondernemers, specialisten en particulieren. Zo gaan we de verbintenis met de maatschappij aan. Meerjarige (bedrijfs)partnerships, de Business Club en het verder uitbouwen van een succesvol vrienden- en donateursbeleid liggen, samen met een meer programmatische fondsenwervingsstrategie, aan de basis van de toekomstplannen en ambities van het museum.

In 2023 hebben we onze aandacht gericht op het starten van de Capital Campaign voor het werven van de financiële middelen voor de realisatie van het Life Science & Health Paviljoen.

Corporate Partnerships

In 2023 hebben we de samenwerking met het bedrijfsleven binnen Nederland en trans-Atlantisch verder uitgebreid. Een aantal bijeenkomsten waren daarvoor cruciaal zoals het ambassadeurs- en stakeholders diner van februari 2023, en de voorbereidingen en deelname aan de succesvolle handelsmissie die in juni heeft plaatsgevonden in Boston.

Samen met onze samenwerkingspartner Museum of Science Boston hebben we in oktober het eerste gezamenlijke corporate evenement georganiseerd en hebben we in Boston de aftrap gedaan van de start van de Capital Campaign. We zien dat bedrijven en stakeholders die trans-Atlantisch werkzaam zijn, positief en geïnteresseerd reageren op onze plannen en bereid zijn om ons hierin financieel te steunen. Het eerste trans-Atlantisch Business Club lid hebben we al weten te verwelkomen.

Wij koesteren onze corporate partners en richten ons op het verlenen en de intensivering van de samenwerking met hen voor de komende jaren. Daarnaast gaan we ook nieuwe partnerships aan die passen bij de strategie *Podium voor de toekomst*. De bedrijfspartners die ons in 2023 hebben gesteund zijn we zeer erkentelijk. Wij bieden onze partners de mogelijkheid om tentoonstellingen of onderdelen van onze vaste collectie duurzaam, financieel en inhoudelijk te ondersteunen.

Wij zijn trots op de volgende bedrijven die in 2023 lid van de Business Club Rijksmuseum Boerhaave zijn: BaseClear B.V., SRON Netherlands Institute for Space Research, Stichting Biopartner Center, Galapagos B.V., Janssen Campus Nederland, Stichting Leiden Bio Science Park, Mimetas, Zorg en Zekerheid, Solynta en LeydenJar, Amylyx en La Gro Geelkerken advocaten en CHDR.

Wij noemen daarnaast Brill als partner van het museum. CHDR heeft zich meerjarig verbonden aan de Life Science & Health Studio. SRON Netherlands Institute for Space Research heeft zich meerjarig verbonden aan de Grote Vragen 2.0.

Tijdelijke tentoonstelling Onvoorstelbaar

In 2023 hebben we rondom de tijdelijke tentoonstelling over Antoni van Leeuwenhoek *Onvoorstelbaar* belangrijke bijeenkomsten georganiseerd. Onze partners waren aanwezig bij de sneakpreview die gehouden werd voorafgaand aan de tentoonstelling die geopend werd door Staatssecretaris Cultuur en Media Gunay Uslu en met keynote spreker astronaut André Kuipers die tevens ambassadeur is van ons museum. Daarnaast hebben er bijeenkomsten plaatsgevonden in London bij de Royal Society die mede mogelijk werden gemaakt door steun van onze partners. Conservator Tiemen Cocquyt heeft meerdere lezingen en rondleidingen gegeven aan onze partners, mecenassen en vrienden. In samenwerking met Museum of Science Boston heeft hij een actieve bijdrage geleverd aan het corporate evenement *Celebrating 300 Years of Innovation and Beyond* in samenwerking met het Amerikaanse Antimicrobial Resistance Research Fund. Zo geven we betekenisvolle invulling aan het strategisch plan *Podium voor de toekomst*.

Life Science & Health Paviljoen

Tijdens het tweede ambassadeurs- en stakeholders diner hebben wij onze ambassadeurs bijgepraat en hebben wij inhoudelijk en interactief gediscussieerd over onze toekomstplannen.

Concreet stonden de volgende onderwerpen op het programma:

Het belang van de trans-Atlantische samenwerking met het accent op de samenwerking tussen HollandBio en MassBio door onze ambassadeur én directeur van HollandBio Annemiek Verkamman. Vervolgens nam Hans Schikan, lid van topteam van de Topsector Health Holland, de aanwezigen mee in hoe belangrijk de trans-Atlantische samenwerking is voor zowel Rijksmuseum Boerhaave en Museum of Science Boston als voor de stakeholders en partners van Rijksmuseum Boerhaave in Nederland en daarbuiten. Belangrijk onderdeel was ook het belang van outreach en samenwerking binnen het LS&H ecosysteem in Nederland en daarbuiten. Het tweede onderwerp dat op het programma stond was de Human Capital agenda *Zonder talent geen groei*. Ida Haisma, directeur Leiden Bioscience Park, en Bas Reichert, voorzitter van de ondernemersvereniging LBSP en LS&H ondernemer, brachten het belang en de rol van Rijksmuseum Boerhaave naar voren bij educatieve programma's en talentontwikkeling nu en in de toekomst.

Wij zijn blij en trots dat de ambassadeurs achter de doelstellingen van Rijksmuseum Boerhaave staan en dat zij dat ook aan de buitenwereld kenbaar willen maken.

Wij zien de ambassadeurs als onze ankers in de samenleving. Wij hebben onze ambassadeurs en stakeholders nodig voor de werving en om voor ons deuren te openen om de essentiële partners te krijgen voor de financiering van het Life Science & Health Paviljoen.

Deelnemersbijeenkomst missie Boston, 16 mei 2023 in Rijksmuseum Boerhaave
In samenwerking met RVO, Topsector Life Science & Health sector, Health Holland, HollandBio, Rijksmuseum Boerhaave, ministerie Economische Zaken en Klimaat en ministerie VWS werd voor de deelnemers aan de Nederlandse Economische Handelsmissie aan Boston een informatieve bijeenkomst georganiseerd.

Nederlandse economische Handelsmissie naar Boston, 4-9 Juni 2023
Als onderdeel van het Nederlandse LS&H ecosysteem heeft Rijksmuseum Boerhaave deelgenomen aan de Nederlandse Economische handelsmissie naar Boston van de ministeries Economische Zaken en Volksgezondheid Welzijn en Sport samen met de ministers Ernst Kuipers en Micky Adriaansens. Tijdens de missie heeft Rijksmuseum Boerhaave in Boston de banden met de samenwerkingspartner Museum of Science Boston verder aangehaald. Tijdens een inhoudelijke brainstormsessie is de verdere samenwerking nader ingevuld en is het programma voor een gemeenschappelijk corporate evenement in oktober 2023 concreet ingevuld. Daarnaast heeft Rijksmuseum Boerhaave de banden met de stakeholders en partners in Boston geïntensiveerd.

Corporate evenement 'Celebrating 300 Years of Innovation and Beyond; How van Leeuwenhoek's Discovery of the Microworld Sparked a Medical Revolution - with a special focus on Antimicrobial Resistance', 4 oktober 2023 in Boston
In samenwerking met het Amerikaanse Antimicrobial Resistance Research Fund, Museum of Science Boston, het Nederlands Innovatie netwerk in Boston heeft Rijksmuseum Boerhaave een corporate lunchbijeenkomst georganiseerd. We zijn trots op de opkomst van onze partners uit Nederland en uit Boston en omstreken. Zo geven we betekenisvolle invulling aan het strategisch plan Podium voor de toekomst.

Particuliere donateurs

We richten ons op het intensiveren van de verbintenis met onze vrienden. De Stichting Vrienden van Rijksmuseum Boerhaave vormt al meer dan 25 jaar de basis voor particulieren die het museum al langdurig en vrijgevig steunen. We maken belangrijke stappen om steeds meer mecenasen te verbinden aan Rijksmuseum Boerhaave. De eerste belangrijke stappen zijn gezet om het mogelijk te maken om een Fonds op Naam op te richten. Daarnaast is het nu mogelijk voor particulieren met de Amerikaanse nationaliteit om ons vanuit Nederland en daarbuiten te steunen en daarvoor ook belastingvoordeel te ontvangen. Dat kan via het Netherland America Fund (NAF) en specifiek voor American Friends of Rijksmuseum Boerhaave Fund.

Fondsen

De fondsenwerving richt zich over het algemeen op het inhoudelijk programma van het museum. Ondersteuning bij educatieve projecten, bij grote en kleine museale presentaties alsook bij restauratieprojecten maken er deel van uit. In het afgelopen jaar benutte Rijksmuseum Boerhaave de bijdrage van het VSBfonds en Fonds 1818 voor de laatste fase van het project Meerstemmigheid, de educatieve samenwerking met de kinderen van JES Rijnland die deelnamen aan de WeekendKlas en de Zomerschool.

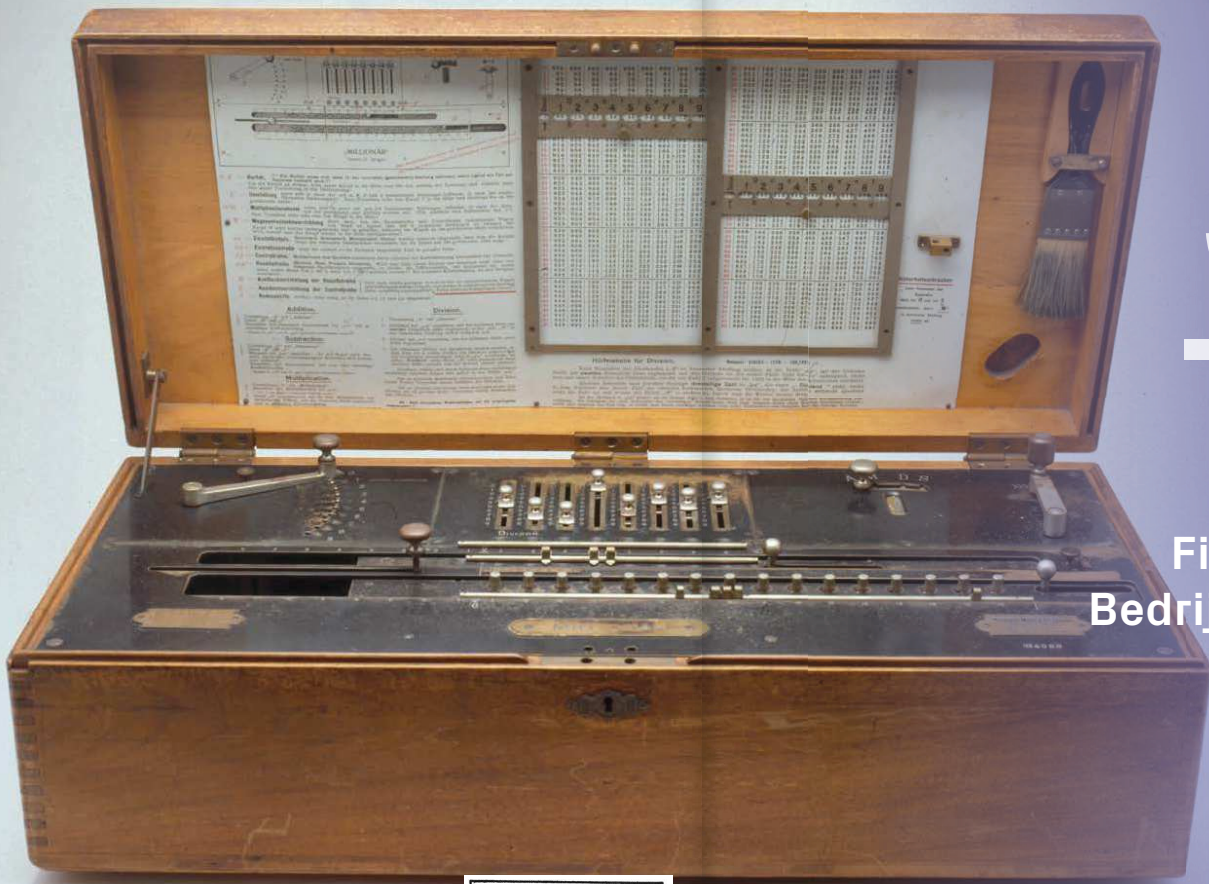
Ook bij de totstandkoming van tijdelijke tentoonstellingen en aspecten van de nevenprogrammering is fondsenwerving zeer belangrijk: Rijksmuseum Boerhaave is partner in een meerjarig internationaal onderzoeksproject naar Antoni van Leeuwenhoek en de beginjaren van de microscopie. Dit door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) gefinancierde prestigieuze onderzoek *Visualizing the unknown* is in het najaar 2021 van start gegaan en kreeg ook een vervolg in 2023.

Voor deelprojecten van de tijdelijke tentoonstelling over Antoni van Leeuwenhoek - een introfilm, podcast en een pilot in de tentoonstelling voor mensen met een visuele beperking - kregen we financiële steun van het Cultuurfonds en het Mondriaan Fonds.

De Van der Mandele Stichting steunde de grote tiendelige reeks met podcasts over Grote Vragen. Deze reeks liep ook in 2023 nog door en is inmiddels afgerond.

"We richten ons op het intensiveren van de verbintenis met onze vrienden."

5

Financiën & Bedrijfsvoering

5 Financiën & Bedrijfsvoering

FINANCIEEL

Het museum heeft over 2023 een positief resultaat van € 141k weten realiseren en heeft dit toegevoegd aan de bestemmingsreserve 'vernieuwing' die ten goede komt aan de nieuwbouw van het Life Science & Health Paviljoen. Het positieve resultaat was mede mogelijk doordat de baten een forse groei lieten zien. Met name de eigen inkomsten en dan specifiek de publieksinkomsten en bijdragen van particulieren zorgden voor een mooie stijging van de baten. Daar tegenover stond dat de kosten ook behoorlijk zijn gestegen. De salarissen waren fors hoger als gevolg van de CAO, er was extra inhuur nodig om vacatures in te vullen en het verzuim op te vangen. Daarnaast is er veel geïnvesteerd in training & organisatieontwikkeling. Verder stegen de energiekosten en de algemene operationele lasten. Hierna volgt een verdere toelichting op de baten, lasten en het resultaat.

Baten

De totale opbrengsten kwamen uit op € 7,7 mln en zijn € 0,7 mln hoger dan begroot en de realisatie van 2022. Dit komt overeen met 10% en wordt veroorzaakt door meer bezoekers, indexaties van de subsidies en bijdragen van particulieren.

Het aantal bezoekers is weer verder gestegen van 85.811 in 2022 naar 102.789 in 2023. Hierdoor lieten de publieksinkomsten weer een mooie groei zien. In 2022 waren de publieksinkomsten nog € 0,7 mln en in 2023 is dit verder gegroeid naar € 0,9 mln. Het groeiende aantal bezoekers zorgt voor meer inkomsten uit de entree, de winkel en de horeca. Zo waren er meerdere producten die speciaal ontworpen waren voor de tentoonstelling over Van Leeuwenhoek die zorgden voor een mooie aanvulling op het assortiment. De publieksinkomsten per bezoeker waren begroot op € 7,97 en zijn uitgekomen op € 8,53.

De sponsorinkomsten zijn uitgekomen op € 109k terwijl er € 210k begroot was. De groei van nieuwe Business Club leden bleef achter op de verwachting. De € 50k opbrengst van een nieuw Fonds op Naam voor het Life Science & Health Paviljoen is wel gerealiseerd, alleen wordt dat pas in 2024 ontvangen.

De overige directe inkomsten komen uit op € 172k en zijn inclusief een opbrengst van € 100k van NWO voor onze bijdrage aan het onderzoeksproject *Visualizing the Unknown* en € 41k voor de verkoop van onderdelen van de tentoonstelling *BRAInpower* aan het Philips Museum in Eindhoven.

De indirecte inkomsten van € 141k zijn de opbrengsten van evenementen. Het is hoger dan begroot en het museum blijft een locatie waar men graag naar toe komt voor het organiseren van zakelijke bijeenkomsten. Daarnaast worden er veel publieksevenementen georganiseerd maar daarbij worden relatief weinig opbrengsten gegenereerd. De realisatie van de evenementen in 2022 was een stuk hoger toen Leiden 'City of Science' was en er veel congressen in de stad werden georganiseerd.

De opbrengst van particulieren was € 426k en deze was voor een groot deel een gevolg van een nalatenschap van € 350k. Een laatste deel van deze nalatenschap zal in 2024 worden ontvangen. Verder heeft de Stichting Vrienden van Rijksmuseum Boerhaave € 50k bijgedragen. De bijdragen van fondsen waren in totaal € 101k en zijn ontvangen van Sanquin, de Van der Mandele Stichting en het Cultuurfonds.

Aan OCW subsidies is in totaal € 5,9 mln ontvangen. De subsidies bestaan uit € 2,5 mln voor publieksactiviteiten, € 1,6 mln voor huisvesting en € 1,4 mln voor collectiebeheer. Daarnaast is € 39k van OCW ontvangen voor het veilig werken op daken. In het verleden heeft OCW bijgedragen aan de verbouwing van het museumgebouw en deze opbrengst wordt jaarlijks boekoet ter dekking van de afschrijving.

Lasten

De lasten zijn in totaal uitgekomen op ruim € 7,5 mln. Dat is een stijging van € 0,2 mln ten opzichte van 2022 toen de totale lasten uitkwamen op € 7,3 mln. De stijging komt overeen met 3%. Begroot was daarentegen € 7,0 mln en ten opzichte van de begroting zijn de totale lasten 7,9% hoger. Dit wordt veroorzaakt door hogere personeelslasten, huisvesting en overige lasten.

De personeelslasten zijn uitgekomen op ruim € 3,9 mln en bestaan uit € 3,5 mln salarissen, € 0,2 mln overige personeelskosten en € 0,2 aan inhuurkosten. De totale personeelslasten zijn ruim € 0,2 mln hoger dan begroot en wordt onder meer veroorzaakt door de overige personeelskosten. Er is veel geïnvesteerd in trainingen en ontwikkeling van het personeel. Daarnaast zijn de lonen fors gestegen als gevolg van de Museum CAO indexatie met gemiddeld 9% en is er een kleine groei van het aantal medewerkers. De huidige Museum CAO loopt tot en met juni van 2024. Ook waren de sociale lasten weer hoger dan in 2022 en iets hoger dan begroot. Als gevolg van de vele vacatures en het hoge verzuim zijn er ook veel noodzakelijke inhuurkosten gemaakt. Het is een moeilijke markt voor het werven van nieuwe mensen voor met name horeca en de beveiliging. Eind vorig jaar is het toch gelukt om de teams weer compleet te krijgen.

De huisvestingslasten waren in totaal € 1,6 mln en waren € 0,1 mln hoger dan begroot en 2022. De huisvestingslasten bestaan uit € 0,4 mln huren, € 0,6 mln nutsbedrijven, € 0,5 mln beheer & onderhoud en € 0,2 mln voor schoonmaak

en overige lasten. Daarnaast was er een vrijval uit de reserve 'nog te besteden huisvestingssubsidie' van € 0,1 mln en is gevolg van het feit dat de kosten van huisvesting hoger zijn dan de ontvangen subsidie. De nog te besteden huisvestingssubsidie op de balans is daarmee van € 3,1 mln afgenomen naar € 3,0 mln. Afgelopen jaar is de collectie uit het depot in Alphen aan den Rijn schoongemaakt en verhuisd naar het depot aan de Raamsteeg in Leiden. De kosten hiervan zijn uitgekomen op ruim € 0,2 mln. Verder zijn de energielasten € 0,4 mln hoger uitgekomen dan in 2022. Verder zijn er veel schoonmaakkosten geweest als gevolg van het intensieve gebruik van het museumgebouw en het depot in de Raamsteeg.

De afschrijvingen waren in totaal € 0,52 mln. Het is hoger uitgekomen dan de begroting van € 0,47 mln en is een gevolg van investeringen in museuminventaris. In 2022 waren de afschrijvingen aanzienlijk hoger doordat de laatste termijn van de investering in de inrichting van het museum in 2016/2017 werd afgeschreven.

Er zijn relatief weinig aankopen gedaan en de kosten waren aanzienlijk lager dan begroot en de realisatie van 2022, toen het laatste deel van de LUMC/AZL collectie werd betaald.

De overige lasten zijn uitgekomen op € 1,5 mln en bestaan uit € 0,5 mln kosten voor de beheer, € 0,1 mln voor de collectiefunctie en € 0,85 mln inzake de publieksfunctie. De beheerslasten zijn hoger uitgekomen dan begroot en 2022 en werden veroorzaakt door meer facilitaire lasten, ICT kosten, reizen, abonnementen, de salarisadministratie, Arbodienst en adviseurs. De kosten voor de collectie waren lager dan begroot vanwege lagere lasten voor conservering en er werd minder gerestaureerd. Ten opzichte van 2022 is er wel meer uitgegeven aan onderzoek en documentatie. De kosten voor de publieksfunctie bestaan uit het maken van de tentoonstellingen en de overige kosten voor publieksfuncties zoals marketing & communicatie, educatie en de kosten van de inkoop voor de winkel en horeca. De totale kosten voor de publieksfunctie waren conform de begroting. Wel zijn de kosten voor de tentoonstelling over Van Leeuwenhoek iets hoger uitgekomen dan begroot. Deze extra uitgaven zijn gefinancierd door fondsen. Daarnaast is meer uitgegeven aan marketing en communicatie vanwege het Van Leeuwenhoekjaar. Verder zijn er meer kosten gemaakt voor de inkoop van de winkel en horeca en zijn deze een gevolg van de hogere opbrengsten.

Resultaat

Het positieve saldo van de bedrijfsvoering is uitgekomen op € 131k. Aan renteopbrengsten is € 9,5k geboekt. Per saldo wordt daarmee € 141k gereserveerd voor toekomstige investeringen en wordt het gedoteerd aan de bestemmingsreserve 'vernieuwing'. Hiermee komt de bestemmingsreserve 'vernieuwing' uit op € 1,2 mln. Het exploitatieresultaat komt uit op nul.

Aan de algemene reserve wordt dit jaar niets gedoteerd. De algemene reserve is op het gewenste niveau gebracht waarmee, indien nodig, een regulier jaar aan derving van publieksinkomsten kan worden opgevangen. De algemene reserve is per ultimo 2023 € 996.334.

Balans

Het eigen vermogen van het museum is € 2,2 mln en bestaat uit € 1,0 mln algemene reserve en € 1,2 mln bestemmingsreserves. De solvabiliteit komt uit op 24,0 % en is de verhouding tussen het eigen vermogen en het balanstotaal (2022: 23,3%). De current ratio is 4,2 en betreft de vlottende activa gedeeld door de kortlopende schulden (2022: 7,1). Hiermee is het museum prima in staat om met de vlottende activa de kortlopende schulden te betalen. De verlaging van de current ratio ten opzichte van 2022 komt doordat de toename van de kortlopende schulden verhoudingsgewijs groter is dan de toename van de vlottende activa. Het museum maakt geen gebruik van derivaten en/of andere financiële instrumenten ter afdekking van financiële risico's.

BEDRIJFSVOERING

Hieronder lichten we een aantal belangrijke actuele onderwerpen toe.

Duurzaamheid

Duurzaamheid staat hoog op de agenda en op allerlei manieren wordt er binnen het museum aan gewerkt om het verder te verbeteren en de bewustwording te vergroten. Rijksmuseum Boerhaave is onderdeel van de landelijke werkgroep van de Museumvereniging met als doel andere musea te helpen met de duurzaamheidsopgave. Er is inmiddels al best veel gedaan maar het is ook duidelijk geworden dat de echt grote stappen nog veel geld gaan kosten. Voor Rijksmuseum Boerhaave is al vastgesteld wat er dient te gebeuren om de 40% CO2 reductie in 2030 te bereiken. Dit betekent onder meer dat het dak geïsoleerd dient te worden, er zonnepanelen geplaatst moeten worden en dat er meer gebruik gemaakt moet worden van slimme apparatuur zoals warmtewielen. De kosten van alle maatregelen tezamen zijn uitgekomen op € 2,3 mln en worden gefinancierd door OCV.

Intern wordt er binnen het museum veel aandacht gegeven aan manieren om energie te besparen om zodoende de kosten te verlagen. Daar waar het kan proberen we materialen opnieuw te gebruiken en streven we naar een duurzame bedrijfsvoering. In het museum hangen allemaal ledlampen en er is dubbel glas met voorzetramen. Er wordt gewerkt met een gecontroleerd klimaat en afval wordt gescheiden afgevoerd. Het museum werkt verder met duurzame materialen en wil zo veel mogelijk materialen van tentoonstellingen hergebruiken. Recent is ook opdracht gegeven om een analyse te maken voor het depot aan de Raamsteeg en hierbij te

bepalen welke maatregelen nodig zijn. Dit onderzoek wordt gedaan in samenspraak met het Rijksmuseum van Oudheden. Het ministerie van OCW heeft aangegeven de financiering van de maatregelen voor zijn rekening te nemen.

Naast de al genomen maatregelen maken we nieuwe afspraken met leveranciers over duurzame producten en het transport en waar mogelijk wordt voor dienstreizen de trein gebruikt in plaats van het vliegtuig. Verder is er de ambitie om meer intern en extern over duurzaamheid te communiceren. De afdeling Educatie heeft recent een lessenaanbod over duurzaamheid en energie geactualiseerd. Zo maken leerlingen en kinderen kennis met bijzondere technieken en hoe deze positief bijdragen aan een duurzamere en betere wereld. Ook in de vaste presentatie agenderen we duurzaamheid; een van de drie onderwerpen in de themazaal Grote Vragen gaat over de vraag hoe we de verdere opwarming van de aarde kunnen voorkomen. Voor een eventueel toekomstige tentoonstelling over klimaat is het onderzoek gestart.

Digitalisering

Recent heeft Rijksmuseum Boerhaave een nieuw eigen content management systeem laten ontwerpen en implementeren. Hiermee is het museum nu in staat om rechtstreeks de inhoud van de digimagazines in de tentoonstellingen te bewerken en op te maken. Hierbij worden ook de verouderde digimagazines en bijbehorende computers vervangen. Het was de eerste fase van een project waarbij ook de verschillende zalen straks onderdeel worden van een centrale aansturing van het AV/ICT netwerk, elektriciteit en de belichting. Onlangs is gestart met een upgrade van het systeem voor de collectiedatabase en wordt de database gemigreerd naar een nieuwe cloud omgeving. Daarnaast werkt Rijksmuseum Boerhaave samen met een aantal andere musea om gezamenlijk de collectie verder te ontsluiten en is hiervoor speciaal een website ontwikkeld. In de Raamsteeg is recent een onderzoek afgerond naar het WIFI netwerk. Hierbij wordt er geïnvesteerd in een upgrade en worden alle nieuwe ruimtes ook aangesloten.

Cyber security

Afgelopen jaar is een volgende stap gezet in het versterken van de ICT informatiebeveiliging door samen met onze ICT partner en een externe IT auditor te onderzoeken hoe de belangrijkste softwareleveranciers hun veiligheid borgen middels ISO certificering en assurance rapportages. Rijksmuseum Boerhaave werkt zelf met een informatiebeveiliging waarbij alle ICT systemen zijn getoetst op betrouwbaarheid, continuïteit en de integriteit van de data. Ook is vastgesteld dat alle basismaatregelen zoals verwoord door het Nationaal Cyber Security Center en de Cyber Security Raad worden toegepast en nageleefd. Daarnaast heeft het museum ook een cyberverzekering afgesloten en die zorgt niet alleen voor financiële dekking maar ook voor ondersteuning mochten de systemen worden gehackt.

Awareness training

Recent is er een phishing programma gestart waarbij medewerkers worden getest op hun bereidheid om te reageren op onbetrouwbare mails. Ongeveer 30% laat zich nog misleiden en dat is gelijk aan het landelijk gemiddelde. We delen de uitkomsten binnenkort met de medewerkers en er wordt voorlichting gegeven. Dat zorgt weer voor meer bewustzijn. Ook levert de ICT partner per kwartaal een managementrapportage met daarin vastlegging van meldingen, updates, onderhoud, beschikbaarheid en reactietijd. Deze worden dan vervolgens in het MT besproken.

Huisvesting

De huisvesting van Rijksmuseum Boerhaave bestaat uit het museumgebouw en een collectie depot. Afgelopen jaar is de huur van het depot in Alphen aan den Rijn opgezegd. Hierbij is de collectie schoongemaakt en verhuisd naar het depot Raamsteeg in Leiden. Door vochtigheid is er in het gebouw in Alphen aan den Rijn schimmel ontstaan en eens in de zoveel jaren kwam dat terug en sloeg op de objecten. Het schoonmaken heeft veel tijd gekost waarbij ook asbest is ontdekt. Inmiddels zijn alle werkzaamheden afgerond en is het depot bezemschoon opgeleverd aan het Rijksvastgoedbedrijf. Het depot aan de Raamsteeg wordt samen gehuurd met het Rijksmuseum van Oudheden. In de Raamsteeg zal Rijksmuseum Boerhaave in 2024 extra ruimte huren voor de bibliotheek en het informatiecentrum. Ook het Rijksmuseum van Oudheden heeft extra ruimte gehuurd in de Raamsteeg en zal dit gebruiken voor de opslag van haar collectie uit Den Haag. Verder zijn er nieuwe huurcontracten opgesteld voor de hele museumsector waarbij er voor het museumgebouw aan de Lange St Agnietenstraat en het depot aan de Raamsteeg nu weer lange huurcontracten zijn afgesloten met een onbepaalde looptijd. Nieuw is dat per 1 januari 2024 Rijksmuseum Boerhaave en Rijksmuseum van Oudheden nu samen formeel van het Rijksvastgoedbedrijf het beheer & onderhoud voor het depot Raamsteeg hebben overgenomen. Hierbij zijn de afspraken vastgelegd in een Service Level Agreement (SLA) die momenteel wordt gefinaliseerd. Rijksmuseum Boerhaave is verantwoordelijk voor de facilitaire zaken, de beveiliging en doet de penvoering. Rijksmuseum van Oudheden is verantwoordelijk voor het dagelijkse onderhoud, de meerjarenonderhoudsplanning en het cameratoezicht. Verder worden Rijksmuseum Boerhaave en Rijksmuseum van Oudheden nu als enige huurders van het depot ook verantwoordelijk voor de 20% leegstand. In samenspraak wordt gekeken hoe hiermee om te gaan.

Kijkhuis

Met de strategische ambitie Podium voor de Toekomst wil het museum de roemruchte collectie en geschiedenis nog meer verbinden met de actualiteit en de prangende vragen van nu. Een belangrijk aspect van deze strategie is de aankoop van het filmhuis het Kijkhuis, gelegen naast het museum. De huidige eigenaren van het Kijkhuis gaan het filmhuis verplaatsen naar een nieuwe locatie aan de Lammermarkt in Leiden. Rijksmuseum Boerhaave heeft het eerste recht op koop van het Kijkhuis en het aankoopbedrag is vastgesteld op € 0,6 mln. Doel is om extra vierkante meters te realiseren voor de Life Science & Health Studio, maar ook om de zichtbaarheid van het museum in de stad te vergroten. De Life Science & Health Studio wordt dé publieke hotspot voor biotechnologie in Nederland. Inmiddels is er een voorlopig koopcontract opgesteld en wordt er een planning gemaakt voor de leverdatum. Daarnaast is er vooroverleg met de gemeente Leiden geweest over het gewenste bouwvolume en de verbinding met het bestaande museumgebouw. Het voornemen is om in het tweede kwartaal van 2024 te starten met de selectie van een architect.

AVG

Afgelopen najaar heeft het museum weer een AVG audit laten uitvoeren. Hierbij zijn de AVG maatregelen onder de loep genomen en zijn er aanbevelingen gedaan. De conclusie van het rapport was dat Boerhaave de verplichtingen vanuit de privacywetgeving goed op orde heeft. De aanbevelingen hebben bijvoorbeeld betrekking op het volledig maken van het verwerkingsregister, het testen van de procedures rondom cameratoezicht, de technische en organisatorische maatregelen voor de beveiliging van de persoonsgegevens en de toegankelijkheid van privacy documenten voor medewerkers. Komend jaar zal er verder worden gewerkt aan het AVG proof maken en worden de aanbevelingen ter hand genomen.

RI&E

Ook in het najaar is er een nieuwe Risico Inventarisatie & Evaluatie (RI&E) door Arboconcern uitgevoerd. De laatste RI&E dateert alweer van 2018. Bij de RI&E is onderzoek gedaan naar de stand van zaken op het gebied van arbeidsomstandigheden en de mogelijke gevolgen of gevaren van de huidige situatie binnen de organisatie in kaart te brengen. Bij de RI&E zijn risico's in kaart gebracht en hebben onder meer betrekking op arbo doelstellingen, de psychische en fysieke arbeidsbelasting, het werken in kantoren en het werken met gevaarlijke stoffen en gereedschap. Hierbij zijn knelpunten gesignaleerd en aanbevelingen gedaan.

Medewerkersonderzoek

Eind 2022 is een Medewerkersonderzoek uitgevoerd op verzoek van de Ondernemingsraad (OR) en in opdracht van directie/MT in nauwe samenwerking met de OR. De resultaten zijn in 2023 gepresenteerd aan het personeel, en besproken in het MT, binnen de afdelingen, het hoofdenoverleg en met de OR. Uit het onderzoek kwam een aantal punten naar voren waarmee de organisatie voortvarend aan de slag is gegaan. In gesprekken met medewerkers is veel opgehaald over wat er speelt in de organisatie en waar verbeterpunten liggen. Zo zijn de protocollen over ongewenst gedrag opnieuw bekend gemaakt door de externe vertrouwenspersonen via de Arbodienst zich opnieuw voor te laten stellen tijdens een personeelsbijeenkomst. Daarnaast is ook een interne vertrouwenspersoon aangesteld in de persoon van het Hoofd HR, Jenny van Hofwegen. Er zijn organisatorische maatregelen genomen om taken en verantwoordelijkheden beter te verdelen en processen te verbeteren, zoals bijvoorbeeld bij de organisatie van de horeca en evenementen, en de coördinatie van activiteiten rondom de ontvangst van onze bezoekers. Directie en management hebben de interne communicatie versterkt door de frequentie van de personeelsbijeenkomsten te verhogen naar 1x per maand en een wekelijks MT nieuwsbericht uit te brengen. Daarnaast is er frequenter overleg met het middenkader en is de samenstelling van deze groep breder geworden. In 2024 willen we de kernwaarden van de organisatie opnieuw onder de loep nemen en herdefiniëren. Daarnaast leggen we de focus op verbetering van de samenwerking, training in feedback geven en ontvangen en leiderschapsontwikkeling, met name van het middenkader (hoofden en senior adviseurs).

6

Risico's & Onzekerheden

Hieronder volgt een beschrijving van de risico's met daarbij de beheersmaatregelen en een inschatting van de impact.

Energiekosten

Omdat de prijzen voor 2023 al vastlagen was duidelijk dat de energiekosten vorig jaar fors hoger gingen worden. Uiteindelijk lagen de energiekosten € 0,4 mln hoger. Voor 2024 zullen de kosten wel wat lager uit gaan komen maar zijn ze nog relatief hoog omdat de prijzen weer vastliggen en centraal worden ingekocht door het Rijk. Voorsnog dient het museum deze extra kosten zelf op te vangen en krijgt het geen extra subsidie. De subsidie voor huisvesting maakt het daarentegen mogelijk om deze gestegen kosten op te vangen. De verwachting is wel dat de energiekosten volgend jaar weer wat lager zullen zijn. Ook kijken we kritisch naar de kosten en houden we de financiële situatie nauwlettend in de gaten.

Kijkhuis

De aanschaf, nieuwbouw en inrichting van het Kijkhuis vergen een grote investering en het is onzeker of Rijksmuseum Boerhaave dit zelf en met behulp van externe middelen kan financieren. De kosten zijn fors gestegen en dit is gebaseerd op een inschatting van een kostendeskundige van 1,5 jaar geleden. Recent is opdracht gegeven om weer een nieuwe berekening te maken en de verwachting is dat de kosten weer verder zijn gestegen. Nu is er al wel rekening gehouden met 16% prijsstijgingen, maar de vraag is of dat voldoende was. Omdat de verwachte oplevertijd van het hele project naar achteren is geschoven is de inschatting dat de kosten ook daardoor hoger komen te liggen. Afhankelijk van de uitkomsten dient er weer gekeken te worden naar de financierbaarheid en de haalbaarheid. Een beheersmaatregel is dat als het project weer duurder wordt er kritisch wordt gekeken naar de businesscase, financieringsmix en nut en noodzaak van de verschillende onderdelen van het plan. Een andere beheersmaatregel is de mogelijkheid van het weer doorverkoopen van het Kijkhuis. De verwachting is ook dat bij een gedwongen doorverkoop het museum er geen verlies op zal leiden. Voor de aanschaf van het Kijkhuis heeft het museum inmiddels voldoende reserve opgebouwd om aan de prijs van € 0,6 mln te voldoen. Er heeft een taxatie van het pand plaatsgevonden en de waarde van het pand kwam uit op € 0,8 mln. Indien de plannen niet doorgaan en het museum om wat voor een reden het pand niet gaat gebruiken en de markt voor deze panden zou instorten dan is er een risico dat het museum met een onverkoopbaar pand zit. De kans hierop wordt gering geacht omdat de makelaar heeft aangegeven dat het pand goed verkoopbaar is. Het niet kunnen verkopen wordt op 10% geschat. Hiermee komt het risico in geld uitgedrukt uit op $0,1 * € 0,6$ mln en bedraagt dan € 60k. Daarnaast bestaat het risico

dat de kosten van het project harder stijgen dan de 16% prijsstijgingen die al zijn ingecalculeerd en het in tijd verder naar achteren schuiven van de afronding. De kans hierbij wordt ingeschat op 50% maar het is lastig in te schatten hoeveel hoger de kosten dan komen te liggen. Het zou om aanzienlijke bedragen kunnen gaan.

Personeel

Afgelopen jaar was het verzuim 6,0%, dit is onderverdeeld in 1,4% kort, 1,6% middellang en 3,0% lang verzuim. De naweën van corona en meerdere griepgolven eisten hun tol. Ook de krappe arbeidsmarkt wordt bij Rijksmuseum Boerhaave gevoeld en het is moeilijk om aan nieuw personeel te komen. Dit speelt met name bij beveiliging en horeca. Nu heeft Rijksmuseum Boerhaave zelf weinig invloed op de krapte van de arbeidsmarkt, maar het zorgt wel voor impact onder het personeel. Het hoge verzuim kan worden uitgedrukt in de kosten. Voor volgend jaar is het doel om niet hoger dan 4% uit te komen. De salarislasten zijn voor volgend jaar begroot op € 4,0 mln. Dit betekent dat de kosten van het verzuim en dit risico te kwantificeren zijn op $4% * 4,0$ mln en komt dan uit op € 160k.

Depot Raamsteeg

Per 1 januari 2024 wordt het depot Raamsteeg volledig samen met het Rijksmuseum van Oudheden gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf. Het beheer & onderhoud is daarmee ook overgegaan en de onderlinge afspraken zijn nu vastgelegd in een Service Level Agreement (SLA). Rijksmuseum Boerhaave is verantwoordelijk voor de facilitaire zaken, beveiliging, ICT en doet de penvoering. Rijksmuseum van Oudheden is verantwoordelijk voor het dagelijkse onderhoud, de meerjarenonderhoudsplanung en het cameratoezicht. Het Rijksvastgoedbedrijf is alleen nog juridisch eigenaar. Er is nog sprake van ongeveer 20% leegstand en deze kan worden verhuurd aan andere partijen. Er is een nieuw huurcontract afgesloten met een onbepaalde looptijd. Waar nog geen zicht op is, is welke duurzaamheidsmaatregelen er nodig zijn. Het ministerie van OCW heeft hierbij aangegeven de financiering voor zijn rekening te willen nemen, mits het niet een te grote investering wordt. Omdat er voorsnog geen bedrag bekend is, kan dat een risico zijn. De kans daarop wordt ingeschat op 25%. Stel dat de extra kosten € 2,0 mln bedragen waar geen dekking voor is, dan komt dat neer op een impact van € 0,5 mln. Deze kosten worden dan verdeeld over beide musea. Een ander risico is het feit dat beide musea nu ook verantwoordelijk zijn geworden voor de risico's van asbest en bodemverontreiniging. De asbest risico's zijn onderzocht en beheersbaar. Deze vormen geen gevaar. Van de bodemverontreiniging is niets onderzocht en kan bij onderzoek verontreiniging opleveren. Voorsnog is er geen aanleiding om dit te doen en is er geen acuut risico aanwezig. Mocht het in de toekomst wel nodig zijn om de bodem te onderzoeken en eventueel op te ruimen, dan kan dat worden gefinancierd uit de jaarlijkse € 0,3 mln extra subsidie die hiervoor beschikbaar is gesteld. Daarnaast is in het huurcontract opgenomen dat het museum niet aansprakelijk is voor bodemverontreiniging, wanneer aangetoond kan worden dat dit in het verleden is ontstaan. De kans dat er in de toekomst een

onderzoek nodig is wordt ingeschat op 10%. Een goede inschatting van de kosten is zonder onderzoek lastig te maken.

Duurzaamheid

Een belangrijk maatschappelijk onderwerp is duurzaamheid, waarvoor de doelstellingen zijn vastgelegd in de Klimaatwet. Als wetenschapsmuseum zijn wij het aan onze stand verplicht om duurzaamheid hoog op de agenda te zetten. Voor Rijksmuseum Boerhaave betekent dit extra investeringen en het is de vraag hoe die te financieren. Het museumgebouw is een rijksmonument en wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf. Rijksmuseum Boerhaave heeft deelgenomen aan een mooi initiatief om voor de deelnemende rijksmusea een duurzaamheidsagenda te gaan opstellen. Hieruit is voor Rijksmuseum Boerhaave een aantal maatregelen vastgesteld die gaan bijdragen aan de gewenste CO₂ reductie van 40% in 2030. Deze plannen kosten bij elkaar € 2,3 mln. De financiering komt voor rekening van het ministerie van OCW, echter deze is over ruim 20 jaar uitgesmeerd. Er ontstaat wel een liquiditeitsrisico als er een grote investering om bijvoorbeeld het dak te isoleren ineens gefinancierd dient te worden. Een beheersmaatregel is dan om het bijvoorbeeld over meerdere jaren te verdelen dan wel om het zelf voor te financieren en gezien de financiële situatie van het museum is dat ook mogelijk. De kans dat het museum zelf de kosten moet voorfinancieren wordt ingeschat op 50%. Omdat het museum dit zelf kan betalen zijn hier niet direct kosten aan verbonden.

Cyber security

Er vinden regelmatig aanvallen plaats op de ICT-systemen van bedrijven en publieke organisaties waarbij er dan losgeld wordt gevraagd. Zo te bezien is ook Rijksmuseum Boerhaave een potentieel doelwit. Het risico is daarmee aanwezig dat er geen toegang meer is tot de ICT systemen en dat er losgeld betaald moet worden. Daarnaast bestaat het risico van phishing. Ter beheersing van dit risico is er een ICT beveiligingsbeleid opgesteld. Daarnaast heeft het museum een cyber security verzekering afgesloten waarbij de schade gedekt wordt en er direct ondersteuning ingeschakeld kan worden. Verder vindt er regelmatig onderhoud aan het netwerk plaats, worden er back-ups gemaakt en worden firewalls regelmatig getest. Een andere beheersing vindt plaats door veel in de cloud te werken en ligt een deel van de verantwoordelijkheid bij de leveranciers. Voor de kwantificering van het risico wordt uitgegaan van een kans van 20% dat het museum wordt gehackt en de schade kan oplopen tot bijvoorbeeld € 500k. Dit betekent dat het risico uitkomt op 0,2 * € 500k en bedraagt dan € 0,1 mln.

AVG

De AVG zorgt ervoor dat de privacy rechten worden versterkt en dat organisaties meer verantwoordelijkheden krijgen. Als organisatie dien je hierbij te voldoen aan de AVG wetgeving. Zo is hierbij het risico dat je kwetsbaar bent als je te weinig doet aan de AVG en niet compliant bent. Zo kunnen bijvoorbeeld datalekken ontstaan, die je bij de Autoriteit Persoonsgegevens moet melden. Rijksmuseum Boerhaave heeft de AVG-protocollen op orde, maar het blijft een continu proces om je hier als organisatie verder in te ontwikkelen. De kans van dit risico wordt ingeschat op 10% en de boetes kunnen oplopen tot in de miljoenen. Kwantificering van dit risico komt dan uit op 0,1 * € 1,0 mln en bedraagt € 100k.

"Als wetenschapsmuseum zijn wij het aan onze stand verplicht om duurzaamheid hoog op de agenda te zetten."

7

Microscopjes doorgelicht

Microscopes analysed

Inclusiviteit & Diversiteit

7 Inclusiviteit & Diversiteit

Code Diversiteit en Inclusie

Rijksmuseum Boerhaave onderschrijft de Code Diversiteit en Inclusie en wil aantrekkelijk en herkenbaar zijn voor een breed en divers publiek. Om inclusie en diversiteit op alle gebieden (publiek, personeel, programma en partners) in te bedden, werkt het museum sinds 2021 met een organisatiebrede werkgroep Diversiteit & Inclusie. De werkgroep Diversiteit werkte als een 'denktank', inventariseerde de dagelijkse praktijk, steeds vanuit de vraagstelling of wat we doen inclusief is en of er alternatieven zijn die de inclusieve gedachte beter waarborgen. Het worden, én blijven, van een inclusief museum is een doorlopend proces.

Personeel

Het management team bestaat uit de directeur-bestuurder en 3 managers. De verhouding man/vrouw is 2 man/2 vrouw. Binnen het team leidinggevenden is de verhouding man/vrouw 3 man en 3 vrouw. De gehele verhouding man/vrouw binnen Rijksmuseum Boerhaave is: 20 man en 44 vrouw.

Samenwerking JES Rijnland

Sinds 2019 werkt het museum met JES Rijnland samen om kinderen uit kansarmere omgevingen, veelal ook met een niet-westerse achtergrond, in een tijdsbestek van twee jaar hun zelfvertrouwen te vergroten, hun talenten te ontdekken en hun toekomstperspectief te verbreden. In 2023 werkten we samen met het onderdeel De WeekendKlas; deze kinderen zijn twee jaar lang 30 zondagen per jaar te gast in onze onderwijslokalen.

Verheugenis, dementievriendelijke rondleidingen

Na de introductie van deze nieuwe rondleiding, die we in samenspraak met de Leidse Topaz zorginstelling ontwikkelden, vindt de dementievriendelijke rondleiding 'Verheugenis' met regelmaat plaats. In kleine groepen brengen we de museumobjecten tot leven door samen herinneringen op te halen en verhalen te delen.

Gratis openstelling museum

Jaarlijks is het museum op vaste momenten gratis te bezoeken. De Open Monumentendagen zijn er een goed voorbeeld van. Dit doen we om mensen met een kleine beurs toch de kans te geven om ons museum te bezoeken.

Ook geven we aandacht aan diverse landelijke of internationale dagen/weeken/maanden waarmee diversiteit onder de aandacht wordt gebracht of gevierd zoals Pride, Coming Out Day, Black Achievement Month en Keti Koti.

Afronding Samen Inclusief

Sinds 2020 neemt het museum deel aan het landelijke meerjarige project "Samen Inclusief" van de branchevereniging Vereniging voor Science Centers en Wetenschapsmusea (VSC). Acht musea wisselen ervaringen uit op het gebied van inclusie, de deelnemers volgen trainingen en verkennen nieuwe mogelijkheden om een inclusiever museum te worden. In maart 2023 werd dit project afgerond.

Rolstoelvriendelijk

De medewerkers van de tentoonstellingsteams zijn zeer doordrongen van het belang om alle presentaties zichtbaar te maken voor de rolstoelgebruiker. De hoogte van teksten, de diepte van vitrines en het voorkomen van drempels zijn inmiddels ingeburgerde gegevens. Aan de vaste presentatie valt echter nog veel te verbeteren en we hebben ons voorgenomen om deze stapsgewijs te verbeteren. In de beoogde verbeteringen streven we naar verbeteringen die ook voor andere doelgroepen dan de rolstoelgebruiker het museumbezoek tot een waardevol bezoek maken.

Pilot: Museumbezoek met een visuele beperking

Voor de tentoonstelling *Onvoorstelbaar* over het leven van Antoni van Leeuwenhoek ontwikkelden we een pilot voor mensen met een visuele beperking. In samenspraak met een klankbordgroep en specialisten van Stichting Kubes werkten we aan de realisatie. Diverse voelobjecten, een speciale audioguide (Navlens app) en prints van tekeningen in braille bezorgden deze specifieke bezoekers een waardevolle ervaring. Stichting Kubes plaatste er een zeer lovende en stimulerende film op hun site over. Met deze succesvolle verkenningen met de klankbordgroep over de grondslag van een waardevol museumbezoek voor mensen met een visuele beperking gaan we in 2024 verder om, opnieuw als pilot, een deel van de vaste museumroute, toegankelijk te maken voor mensen met een visuele beperking. Een speciale rondleiding maakt er in ieder geval deel van uit.

Sprekend Erfgoed

Rijksmuseum Boerhaave doet mee aan het project Sprekend Erfgoed, georganiseerd door Erfgoedhuis Zuid-Holland. Tijdens dit project worden er bij twintig musea in Zuid-Holland drie tot vier taallessen voor NT1 (laaggeletterden met Nederlands als eerste taal) of NT2 (Nederlands als tweede taal, nieuwe Nederlanders) cursussen gegeven in het lokale museum. Voor de cursisten wordt zo de drempel verlaagd om het museum om de hoek binnen te gaan en de verhalen daar te ontdekken. Daarnaast is het ook vooral heel erg leuk om het klaslokaal uit te gaan en in een inspirerende omgeving lessen te volgen. In november 2023 vond de eerste van vier lessen plaats in ons museum. De NT2-cursisten leerden meer over onze collectie aan de hand van thema's als 'Wat is een museum?', Ziekte & Gezondheid, Hygiëne en Zintuigen. In het voorjaar van 2024 vindt een tweede lessenreeks plaats.

Hidden Disabilities Sunflower

Rijksmuseum Boerhaave wil iedereen een prettig museumbezoek bieden. Daarom zijn we blij inmiddels aangesloten te zijn bij 'The Hidden Disabilities Sunflower', de belangenvereniging voor iedereen met een onzichtbare beperking. Het dragen van een Hidden Disabilities Sunflower keycord in ons museum wijst discreet op de mogelijkheid van extra hulp of bijstand voor bezoekers met onzichtbare beperkingen. Door het handige hulpmiddel dat The Hidden Disabilities Sunflower biedt, kunnen we ieders ervaring zo goed mogelijk maken.

CultuurUur

Dit betreft een nieuw initiatief van de organisatie Cultuur Coach Leiden. CultuurUur is een programma voor senioren waarbij de culturele instellingen uit het centrum van de stad naar de huizen van de buurt komen. Ook Rijksmuseum Boerhaave gaat graag meedoen en bereidt momenteel twee ontmoetingen voor die in het voorjaar van 2024 plaatsvinden. De gedachte is dat de ouderen na de ontmoeting ook een bezoek aan het museum brengen.

8

Bestuur & Toezicht

Horlings
Horlings Accountants & Belastingadviseurs B.V.
Kon. Wilhelminaplein 30, 1062 KR Amsterdam
T 020 - 570 02 00

Horlings
Horlings Accountants & Belastingadviseurs B.V.
Kon. Wilhelminaplein 30, 1062 KR Amsterdam
T 020 - 570 02 00

8 Bestuur & Toezicht

Fair Practice Code

Rijksmuseum Boerhaave onderschrijft de Fair Practice Code en hiermee een eerlijke, duurzame en transparante bedrijfsvoering. Het uitgangspunt is respectvol en in vertrouwen rekening houden met elkaars belangen. Dit ten dienste van een sterke sector die de potentie van makers ten volle benut en doet renderen. Rijksmuseum Boerhaave heeft medewerkers zowel in vaste als in tijdelijke dienst. Daarnaast worden er zzp'ers ingehuurd tegen een marktconform tarief en zijn er stagiaires en vrijwilligers. Het museum investeert in de ontwikkeling van de medewerkers door daarvoor tijd en scholing aan te bieden. Rijksmuseum Boerhaave werkt met talentmanagement als onderdeel van de hr-processen en evalueert deze systematiek jaarlijks. Voor een voldragen vrijwilligersbeleid werkt het museum met een betaalde coördinator om voor deze belangrijke groep medewerkers een heldere functie met passende arbeidsvoorwaarden en een passende vergoeding te garanderen.

Governance Code Cultuur

Bij de uitvoering van de activiteiten past Rijksmuseum Boerhaave de principes uit de Governance Code Cultuur toe. In de statuten en in het 'reglement bestuur en toezicht' zijn de organisatie en onderlinge verhoudingen vastgelegd. Het museum heeft zich verbonden aan de Ethische Code voor Musea van de ICOM. Voor wat betreft de externe inkomsten van (bedrijfs)partners houdt het museum zich aan artikel 1.10 van de Ethische Code, waarin staat: "Ongeacht de bron van inkomsten houden musea controle over de inhoud en integriteit van programma's, tentoonstellingen en activiteiten." Rijksmuseum Boerhaave is een algemeen nut beogende instelling (ANBI) en publiceert de daarvoor vereiste gegevens op de eigen website. De werknemers van het museum vallen onder de Museum CAO.

Code Diversiteit en Inclusie

Zoals eerder vermeld onderschrijft het museum de Code Diversiteit en Inclusie. Dat heeft ook in 2023 geleid tot een veelheid aan - hierboven beschreven - activiteiten. Met volle inzet werkt het museum aan het vergroten van diversiteit in het besef dat er nog een lange weg te gaan is voor echt sprake is van een inclusief museum.

Bestuursmodel

De Stichting Rijksmuseum Boerhaave zetelt in Leiden. Rijksmuseum Boerhaave wordt bestuurd volgens het Raad-van-Toezichtmodel. De directeur van Rijksmuseum Boerhaave is de enige statutair bestuurder en daarmee de directeur-bestuurder. Hij is verantwoordelijk voor de algemene en dagelijkse leiding, het functioneren en de resultaten van de organisatie, het financieel beheer en het risicobeheer. De manager Publiek & Presentatie is door de directeur-bestuurder met instemming van de Raad van Toezicht aangewezen als plaatsvervangend directeur bij afwezigheid van de

directeur. De directeur-bestuurder is tevens secretaris/penningmeester van de Stichting Vrienden van Rijksmuseum Boerhaave.

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht oefent toezicht uit op de organisatie via de directeur-bestuurder. Deze legt vooraf de plannen (missie, strategie, beleidsplan en begroting) ter goedkeuring voor aan de Raad. Achteraf beoordeelt de Raad het bestuur en de organisatie en keurt het jaarverslag goed. Daarnaast heeft de Raad van Toezicht ook een stimulerende en adviserende functie jegens het bestuur. De samenstelling van de Raad van Toezicht is een waarborg voor bestuurlijke kennis en deskundigheid van de museale sector. Ieder lid heeft een specifieke portefeuille. De Raad van Toezicht benoemt en ontslaat de bestuurder en de externe accountant. Het salaris en de regeling van de overige arbeidsvoorwaarden van de directeur-bestuurder worden, met inachtneming van de geldende wet- en regelgeving, vastgesteld door de Raad van Toezicht. De commissie remuneratie van de Raad van Toezicht heeft jaarlijks een functioneringsgesprek met de directeur-bestuurder. De Raad van Toezicht evalueert zichzelf jaarlijks. De directeur-bestuurder en toezichhouders zijn alert op en vermijden ongewenste belangenverstremming. Zij gaan op een transparante en zorgvuldige wijze om met tegenstrijdige belangen.

Wet normering topfunctionarissen

De bezoldiging van de directeur-bestuurder valt binnen de norm van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). De directeur-bestuurder heeft een arbeidscontract voor onbepaalde duur. Leden van de Raad van Toezicht ontvangen voor de uitoefening van hun functie geen beloning, kosten die door hen worden gemaakt voor de uitoefening van hun functie worden op declaratiebasis vergoed.

Nevenfuncties:

Ir. R.H. (Amito) Haarhuis - directeur-bestuurder

Columnist De Telegraaf; Secretaris / penningmeester Stichting Vrienden van Rijksmuseum Boerhaave; Bestuurslid / penningmeester van Ecsite (het Europese netwerk van science centres en wetenschapsmusea); Bestuurslid VSC (het landelijk netwerk van wetenschapsmusea en science centres); Wageningen Ambassador; Directeur Koninklijke Hollandse Maatschappij der Wetenschappen; Bestuurslid / penningmeester Stichting De Avond van Wetenschap & Maatschappij; Bestuurslid Leidse Regio Kring; Voorzitter van het bestuur Stichting CultuurKwartier; Mede-initiatiefnemer en jurylid Irispenning voor Excellente Wetenschapscommunicatie; Juryvoorzitter Boerhaave Biografie Prijs.

Prof. dr. A. Rinnooy Kan (lid, 2^e termijn benoemd per 24-09-2022 tot 23-09-2026)
Voorzitter Raad van Advies Amsterdam Center for Entrepreneurship (ACE), Voorzitter

Wetenschappelijke en Maatschappelijke Adviesraad, Voorzitter IAR CWI Instituut AdviesRaad, Voorzitter Maatschappelijke Adviesraad Strategisch Thema Instituten, Lid College van Regenten Prof. F. de Vries Stichting, Voorzitter Raad van Advies Diabetesvereniging Nederland, Lid Raad van AdviesKamp Amersfoort, Voorzitter Stichting Literatuur Prijs, Lid Raad van Advies Rotterdam Vakmanstad, Voorzitter Programmacommissie Commissie ZonMw Social Trials, Lid Algemeen Bestuur Fulbright, Lid Raad van Advies Finance and the Common Good, Voorzitter Raad van Advies BAN/ Data Science and Business Analytics, Lid Raad van Advies Amsterdam University College, Lid Taskforce Vereniging Nederlandse Gemeenten, Voorzitter Triodos SAAT, Lid Raad van Advies Stichting ITGD, Voorzitter Adviescollege Rechtspositie Politieke Ambtsdragers, Lid Raad van Advies Politics, Psychology, Law and Economics (PPLE)

Dr. W. (Willem) Bijleveld (lid, 2^e termijn benoemd per 19-09-2023 tot 19-09-2027)
Voorzitter Veluwe Alliantie en Veluwe Board; Voorzitter Jury Vriendenloterij Museumprins; Vice-voorzitter Raad van Toezicht Museon/Omniversum Den Haag. Lid Raad van Commissarissen Toerisme VAN Elst; Lid Raad van Toezicht Mondriaan Fonds; Voorzitter Raad van Advies Nederlands Zuivelmuseum / Erve IJzerman Wapenveld; Lid Raad van Advies Geldersch Landschap & Kasteelen Arnhem; Lid Raad van Advies Nationaal Bomenmuseum / Von Gimborn Arboretum Doorn; Lid Raad van Advies Hortus Amsterdam en Lid Raad van Advies de Grote Kerk in Naarden

Prof. Dr. R.J. (Rob) Hamer (financiën/audit, lid, 1^e termijn benoemd per 28-09-2020 tot 27-09-2024)
Voorheen werkzaam bij Unilever als directeur Unilever R&D Vlaardingen en vice-president Agri-Food External Affairs, in de academische wereld als hoogleraar Wageningen UR. Nu betrokken bij: FLCP- stichting Field Lab Circular Plastics: voorzitter van het bestuur, Rathenau Instituut: lid programmaraad, "Het Groene Brein": lid raad van toezicht, NWO: lid van het domeinbestuur Exacte en Natuurwetenschappen.

Prof. Dr. C.L. (Christine) Mummery (lid, 2^e termijn benoemd per 19-09-2023 - 20-09-2027)
Hoogleraar Ontwikkelingsbiologie in het LUMC; lid van de KNAW en KHMW, laureaat van de European Research Council (Advanced/PoC Grants); board member ISSCR; associate editor van Stem Cell Reports; redacteur van verschillende wetenschappelijke tijdschriften; SAB Hubrecht Institute, Sartorius, Gurdon Institute, Allen Institute, HeartBeatbio, SyncBiosystems en Mogrify.

Prof. Dr. Ir. I. (Ionica) Smeets (lid, 2^e termijn vanaf 24-09-2022 tot 25-09-2026)
Hoogleraar wetenschapscommunicatie aan de Universiteit Leiden; management team Instituut voor Biologie, kwartiermaker voor Nationaal Expertisecentrum Wetenschap & Samenleving, columnist voor Volkskrant, Skepsis en New Scientist NL; freelance spreker; voorzitter divisie Science Communication van NeFCA, lid klankbordgroep Implementeren met Impact ZonMW, redactieraad Delta, bestuur stichting theater AdHoc, lid van de KHMW, SAB Naturalis.

De benoeming van leden van de Raad van Toezicht geschiedt voor een periode van maximaal vier jaar, met een éénmalige mogelijkheid tot herbenoeming. De maximale zittingsperiode is derhalve acht jaar.

Vergaderingen

De Raad van Toezicht van Rijksmuseum Boerhaave kwam in 2023 4 keer formeel bijeen, en wel op 20 maart, 21 juni, 12 september en 23 december. Voorafgaand aan iedere vergadering kwam de auditcommissie bijeen en had een vooroverleg met de accountant. De auditcommissie bestaat uit Raad van Toezicht-lid prof. Dr. R.J. Hamer, directeur-bestuurder R.H. Haarhuis en manager Bedrijfsvoering & Financiën J. van de Beek. Tijdens de vergadering in december hield de Raad van Toezicht een zelfevaluatie. In december 2023 maakte dr. W. Bijleveld (die namens de Raad van Toezicht contact houdt met de ondernemingsraad) kennis met de nieuwe ondernemingsraad. Na deze kennismaking werd in aanwezigheid van de directeur-bestuurder - conform artikel 24 van de WOR - gesproken over de plannen voor 2024.

Onderwerpen die tijdens de vergaderingen van de Raad van Toezicht aan de orde kwamen, waren - naast de jaarverantwoording, het bestuursverslag, de jaarrekening en de begroting - het medewerkersonderzoek, de verhuizing van de collectie van het depot in Alphen aan den Rijn naar het depot aan de Raamsteeg, de uitbreidingsplannen van het museum (incl. ambitiedocument, programma van eisen en volumestudie van de nieuwbouw) en het vooroverleg met de gemeente, het programmatisch concept van de Life Science & Health Paviljoen, de koopaanbieding van het Kijkhuis, en de development activiteiten.

Daarnaast had de Raad van Toezicht frequent informeel contact met de directeur-bestuurder en de ondernemingsraad. Mw. drs. S. (Sophie) Merckelbach nam - in het kader van een governance stage bij Blikverruimers - als toehoorder deel aan de vergaderingen van de Raad van Toezicht.

Het jaar 2023 was dynamisch door onder andere de nasleep van de covid-periode, de ontwikkelingen van de nieuwe plannen, het medewerkersonderzoek en de verhuizing van het depot. De Raad van Toezicht is de directeur-bestuurder, het managementteam en de medewerkers zeer dankbaar voor al het verzette werk en bovenal voor hun grote betrokkenheid bij Rijksmuseum Boerhaave.

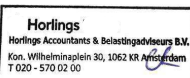
Leiden, 13 maart 2024

Ir. R.H. Haarhuis MSc/MEd,
Directeur-bestuurder

Prof. Dr. A.H.G. Rinnooy Kan,
Voorzitter Raad van Toezicht

Jaarrekening 2023

Stichting Rijksmuseum Boerhaave

rijksmuseum
boerhaave

Horlings

Horlings Accountants & Belastingadviseurs B.V.
Kon. Wilhelminaplein 30, 1062 KR Amsterdam
T 020 - 570 02 00

Balans per 31 december 2023

Activa	2023		2022	
	€	€	€	€
Vaste activa				
Materiële vaste activa	4.248.370		4.392.367	
Financiële vaste activa	100		6.265	
		4.248.470		4.398.632
Vlottende activa				
Vorraden	86.727		78.721	
Debiteuren	154.304		38.704	
Omzetbelasting	143.321		105.640	
Overige vorderingen en overlopende activa	708.778		345.684	
Liquide middelen	3.872.966		3.896.021	
		4.966.096		4.464.770
Totaal activa		9.214.566		8.863.402
Passiva				
Eigen vermogen				
Algemene reserve	996.334		996.334	
Bestemmingsreserves	1.208.064		1.067.094	
		2.204.398		2.063.428
Voorzieningen		40.117		36.357
Langlopende schulden				
Investeringsubsidie	2.791.459		3.070.103	
Nog te besteden huisvestingsubsidie	2.998.607		3.060.075	
		5.790.067		6.130.178
Kortlopende schulden				
Schulden aan leveranciers	464.762		131.319	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	123.625		109.867	
Pensioenpremie	83.812		35.755	
Overige schulden en overlopende passiva	507.786		356.498	
		1.179.985		633.438
Totaal passiva		9.214.566		8.863.402

Categoriale exploitatierekening 2023

	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
	€	€	€
Baten			
Eigen inkomsten			
Publieksinkomsten			
Kaartverkoop	514.641	476.795	437.999
Overige publieksinkomsten	361.907	280.355	276.277
Overige directe inkomsten			
Sponsorinkomsten	109.000	210.000	180.250
Overige directe inkomsten	172.261	40.000	22.329
Indirecte inkomsten	141.218	100.000	189.017
Private middelen – particulieren incl. vriendenstichting	426.414	75.000	119.941
Private middelen – private fondsen	101.277	119.250	129.500
Totaal eigen inkomsten	1.826.719	1.301.400	1.355.313
Subsidies			
Structureel OCW			
OCW: collectiebeheer	1.394.564	1.374.498	1.309.046
OCW: publieksactiviteiten	2.479.819	2.444.138	2.327.750
OCW: huisvesting	1.643.273	1.566.448	1.491.855
Incidentele publieke subsidie	344.845	316.000	542.045
Totaal Subsidies	5.862.501	5.701.084	5.670.696
Totale Baten	7.689.220	7.002.484	7.026.009
Lasten			
Personeelslasten	3.906.639	3.656.533	3.440.089
Huisvestingslasten	1.618.845	1.482.000	1.463.070
Afschrijvingen	524.049	471.000	977.743
Aankopen	12.976	50.000	123.372
Overige lasten	1.495.258	1.343.951	1.333.414
Totale Lasten	7.557.767	7.003.484	7.337.687
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	131.453	-1.000	-311.678
Saldo rentebaten en -lasten	-9.517	-1.000	6.403
Dotatie: bestemd voor toekomstige dekking van investeringen	-140.970	0	-198.310
Vrijval: dekking via in het verleden gevormde fondsen	0	0	516.391
Vennootschapsbelasting	0	0	0
Exploitatieresultaat	0	0	0

Functionele exploitatierekening 2023

Baten	Totaal	Publieks activiteiten	Collectie beheer	Algemeen beheer
Eigen inkomsten	€	€	€	€
Kaartverkoop	514.641	514.641		
Overige publieksinkomsten	361.907	361.907		
Sponsorinkomsten	109.000	109.000		
Overige directe inkomsten	172.261	172.261		
Indirecte inkomsten	141.218	141.218		
Private middelen – particulieren incl. vriendenstichting	426.414		426.414	
Private middelen – private fondsen	101.277	101.277		
Totaal eigen inkomsten	1.826.719	1.400.305	426.414	0
Subsidies				
OCW: collectiebeheer	1.394.564		1.394.564	
OCW: publieksactiviteiten	2.479.819	2.479.819		
OCW: huisvesting	1.643.273	1.031.483	233.345	378.445
Incidentele publieke subsidie	344.845	217.252	48.278	79.314
Totaal Subsidies	5.862.501	3.728.554	1.676.187	457.760
Totale Baten	7.689.220	5.128.859	2.102.601	457.760
Lasten				
Personeelslasten	3.906.639	1.123.550	1.713.452	1.069.637
Afschrijvingen	524.049	393.037	52.405	78.608
Huisvestingslasten	1.618.845	1.017.282	229.876	371.686
Aankopen	12.976		12.976	
Overige lasten	1.495.258	836.769	119.923	538.567
Totale lasten	7.557.767	3.370.638	2.128.632	2.058.497
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	131.453	1.758.221	-26.031	-1.600.738
Toerekening algemeen beheer		-993.737	-607.000	
Saldo rentebaten en -lasten	-9.517	-5.908	-3.609	
Vennootschapsbelasting	0	0	0	
Resultaat	140.970	770.392	-629.423	

Toelichting algemeen

Algemeen

Bij het opstellen van de jaarrekening van Rijksmuseum Boerhaave zijn de jaarverslaggevingsregels zoals opgenomen in het Handboek verantwoording instellingen Erfgoedwetsubsidie 2021-2024 in acht genomen.

Grondslagen voor de waardering

Tenzij anders vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen hun nominale bedragen.

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar. De vergelijkende cijfers van het voorgaande boekjaar zijn, waar nodig, slechts qua rubricering voor vergelijkingsdoeleinden aangepast.

Materiële vaste activa

Investerings boven € 2.500,00 worden geactiveerd. Investerings waarvoor subsidies zijn ontvangen worden geactiveerd en afgeschreven. De hiervoor ontvangen subsidies worden als langlopende schulden verantwoord en vallen vrij in lijn met de afschrijvingen. De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen historische kostprijs verminderd met een lineaire afschrijving gebaseerd op de verwachte economische levensduur. De gehanteerde afschrijvingspercentages zijn als volgt:

● Gebouwen, verbouwingen en terreinen	5%-20%
● Kantoorinventaris	10%-20%
● Kantoormachines & software	20%-33%
● Museale inventaris	20%
● Restauratieafdeling en technische dienst	10%-20%
● Overige activa	10%-20%

Vorraden

Alle voorraden zijn gewaardeerd tegen inkoopwaarde, onder aftrek van een voorziening voor incurantheid.

Debiteuren

De debiteuren worden gewaardeerd tegen nominale waarde voor zover nodig rekening houdend met een voorziening voor eventuele oninbaarheid.

Bestemmingsreserves

Deze reserves zijn gevormd door besluiten van de directeur bestuurder en na instemming van de Raad van Toezicht. De reserves hebben een specifieke bestemming.

Voorzieningen

Jubileumuitkeringen

De voorziening voor toekomstige jubileumuitkeringen is berekend als de contante waarde van de te betalen uitkeringen waarbij rekening is gehouden met sterfte- en blijfkansen.

Transitievergoeding tijdelijke contracten

Voor alle tijdelijke arbeidsovereenkomsten dient een inschatting gemaakt te worden of deze worden verlengd. Voor de contracten waarvan de inschatting is dat deze niet verlengd worden, dient de hoogte van de transitievergoeding te worden bepaald. Het aan het boekjaar toe te wijzen deel moet worden opgenomen als voorziening.

Langlopende schulden

Investeringssubsidie

De Investeringssubsidie betreft de ten behoeve van de financiering van investeringen in materiële vaste activa ontvangen investeringsubsidies. De ontvangen investeringsubsidies worden ten gunste van het resultaat genomen gelijk aan de daarop gepleegde afschrijvingen.

Nog te besteden huisvestingssubsidie

De Huisvestingssubsidie betreft de subsidie voor huisvesting en instandhoudingsinvesteringen. Het in het boekjaar niet bestede deel van de huisvestingssubsidie wordt toegevoegd aan deze voorziening en wordt aangewend voor toekomstig groot onderhoud en investeringen in eigenaars zaken van de museum- en depot gebouwen.

Grondslagen voor resultaatbepaling

Baten en lasten

Opbrengsten en bijdragen worden toegerekend aan het jaar waarop deze betrekking hebben. Kosten worden in aanmerking genomen in het jaar waarin deze voorzienbaar zijn.

Subsidiebatens

De ontvangen structurele subsidiebatens worden opgenomen in het jaar waarin deze toegekend worden. Projectsubsidies worden verantwoord in het jaar waarop ze betrekking hebben.

Pensioenen

Rijksmuseum Boerhaave heeft voor haar personeel een collectieve middelloon pensioenregeling welke kwalificeert als een directe bijdrageregeling. Deze is ondergebracht bij Stichting Pensioenfonds Zorg en Welzijn. De opgebouwde rechten worden jaarlijks gefinancierd. De actuele dekkingsgraad van het pensioenfonds was per 31 december 2023: 112,0 % (31 december 2022: 109,2 %).

Verdeelsleutels

Bij toerekening van de baten en lasten aan de verschillende museale functies worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Indien mogelijk worden de baten en lasten in zijn geheel aan één functie toegeschreven: de kostenpost 'aankopen' valt bijvoorbeeld in zijn geheel onder 'collectiebeheer'.
- Baten of lasten die niet aan één functie kunnen worden toegerekend worden verdeeld op basis van tijdsbesteding dan wel op basis van vloeroppervlakte.
- De kosten van Algemeen Beheer worden aan het eind van het jaar verdeeld over de functies publieksactiviteiten en collectiebeheer.

Toelichting op de balans

Materiële vaste activa

	Gebouwen en Terreinen	Kantoor inventaris	Kantoor machines en software	Museale inventaris	Restauratie en TD	Overige activa	Totaal 2023
Aanschafwaarde per 1 januari	5.663.209	291.634	372.730	3.653.678	355.777	276.886	10.613.914
Cumulatieve afschrijvingen 1 januari	-2.006.458	-219.788	-197.848	-3.230.670	-289.897	-276.886	-6.221.547
Boekwaarde per 1 januari	3.656.752	71.846	174.882	423.008	65.879	0	4.392.367
Investerings	201.787	7.322	69.980	88.667	12.296	0	380.052
Afschrijvingen	-336.062	-16.626	-50.523	-101.354	-19.484	0	-524.049
Boekwaarde per 31 december	3.522.477	62.543	194.339	410.320	58.691	0	4.248.370
Aanschafwaarde 31 december	5.864.996	298.957	442.710	3.742.345	368.073	276.886	10.993.966
Cumulatieve afschrijvingen 31 december	-2.342.520	-236.413	-248.371	-3.332.025	-309.382	-276.886	-6.745.596
Boekwaarde 31 december	3.522.477	62.543	194.339	410.320	58.691	0	4.248.370

De verzekerde waarde van de, niet onder de huurovereenkomst met het Rijksvastgoedbedrijf vallende, inventaris en inrichting bedraagt € 5.680.000 (taxatie juli 2022).

Vorraden	2023	2022
Voorraad boeken, publicaties en winkelartikelen	55.733	68.006
Voorraad museumkaarten	28.913	7.462
Voorraad boekenbonnen	650	1.934
Voorraad emballage horeca	1.432	1.319
Af: voorziening voor incourantheid	0	0
	86.727	78.721

Vorderingen	2023	2022
Debiteuren; nominale vordering	154.304	38.704
Af: voorziening voor oninbaarheid	0	0
	<u>154.304</u>	<u>38.704</u>

Belastingen	2023	2022
Omzetbelasting	143.321	105.640

Overige vorderingen en overlopende activa	2023	2022
Afrekening energiebelasting	103.470	91.669
Stichting museumkaart	46.173	54.263
Vooruitbetaalde kosten	147.622	135.661
Nog te ontvangen doorbelasting Raamsteeg	218.652	30.926
Nog te ontvangen bedragen	88.826	2.776
Stichting Vrienden van Rijksmuseum Boerhaave	59.593	295
Diversen	44.443	30.093
	<u>708.778</u>	<u>345.684</u>

Liquide middelen	2023	2022
Spaarrekeningen	2.185.731	1.990.488
Rekening-courant	1.681.546	1.898.863
Kasgeld	5.689	6.669
	<u>3.872.966</u>	<u>3.896.021</u>

Eigen vermogen

Algemene reserve	2023	2022
Saldo per 1 januari	996.334	996.334
Deel van Exploitatieresultaat t.b.v. Algemene reserve	-	-
Saldo per 31 december	996.334	996.334

Bestemmingsreserves	Stand per 1-1-2023	Toevoeging 2023	Besteding 2023	Stand per 31-12-2023
Vernieuwing museum	1.056.506	140.970	-	1.197.476
Overige bestemmingsreserves	10.588	-	-	10.588
	1.067.094	140.970	0	1.208.064

De bestemmingsreserve 'Vernieuwing museum' is gevormd voor de kosten van vernieuwing van het museum in de toekomst. De Directie heeft besloten dat er € 140.970 ten gunste komt van de bestemmingsreserve 'Vernieuwing museum'. De overige bestemmingsreserve betreft het Ploum fonds en is gevormd ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek.

Voorzieningen

Voorziening jubileum uitkering	2023	2022
Stand per 1 januari 2023	36.357	31.918
Uitkeringen	-3.128	0
Mutatie ten laste (gunste) van de exploitatie	6.888	4.439
Stand per 31 december 2023	40.117	36.357

Langlopende schulden

Investeringsubsidie	2023	2022
Stand per 1 januari	3.070.103	3.373.548
Vrijval ten gunste van de exploitatie	-278.643	-303.445
Stand per 31 december	2.791.459	3.070.103

De investeringsubsidie is in het verleden van OCW ontvangen voor de verbouw van het museumgebouw in 2016 & 2017. Jaarlijks valt een deel vrij ter dekking van de afschrijvingen. De resterende afschrijvingstermijn bedraagt nog 13 jaar, tot 31-12-2037.

Nog te besteden huisvestingsubsidie

	2023	2022
Saldo beginbalans 1 januari	3.060.076	2.587.922
Huisvestingsubsidie OCW	1.643.273	1.491.855
Onttrekkingen:		
Toeslagen aan Rijksvastgoedbedrijf	-501.513	-414.507
Loonkosten eigen organisatie	-50.540	-59.401
Verzekeringen	-16.982	-15.119
Afschrijving op investeringen (bekostigd uit de huisvestingsubsidie OCW)	0	0
Kosten onderhoud	-398.651	-200.592
Overige huisvestingskosten	-737.055	-330.082
Totaal onttrekkingen	-1.704.741	-1.019.702
Saldo eindbalans 31 december	2.998.607	3.060.076

Schulden aan leveranciers	2023	2022
Diverse leveranciers	464.762	131.319

Belastingen en premies sociale verzekeringen	2023	2022
Loonheffingen	123.625	109.867

Overige schulden en overlopende passiva	2023	2022
Vooruitontvangen bedragen	86.200	65.552
Reservering vakantietoelage	124.698	109.715
Reservering vakantieurentegoed	132.143	105.387
Diverse posten	164.745	75.843
	507.785	356.498

Niet in de balans opgenomen verplichtingen en rechten

Gebouwen en collectie

De gebouwen en een groot deel van de collectie zijn eigendom van de Rijksoverheid. Per 1 januari 2024 is er een nieuw huurcontract getekend voor het museumgebouw en het depot aan de Raamsteeg met een onbepaalde looptijd. Jaarlijks betaalt het museum aan het Rijksvastgoedbedrijf hierbij een huur van € 134.899. Rijksmuseum Boerhaave is verantwoordelijk voor instandhouding en het beheer & onderhoud van de gebouwen. Voor het depot in de Raamsteeg wordt het beheer & onderhoud samen gedaan met het Rijksmuseum voor Oudheden.

In 2023 is gestart met het vervangen van de brandmeldinstallatie op de Raamsteeg. Dit zal ook in 2024 doorlopen en heeft een totale investeringswaarde van € 145.665.

Het huurcontract voor de MIBO-loods in Alphen aan den Rijn is per eind 2023 opgezegd en de collectie is verhuisd naar het depot in de Raamsteeg. In het huurcontract voor de MIBO-loods staat dat de kosten van vertrek bepaald dienen te worden aan de hand van een taxatie. Het Rijksvastgoedbedrijf heeft hierbij aangegeven dat men het proces aan het afronden is en binnenkort zullen de uitkomsten met Rijksmuseum Boerhaave worden gedeeld. De verwachting hierbij is dat er een positief resultaat aan het museum zal toekomen.

In 2018 heeft het museum een eerste recht tot koop van het gebouw gelegen aan de Vrouwenkerksteeg 10, 2312 WS - Leiden, het huidige "Kijkhuis", verkregen. Momenteel lopen er gesprekken met de verkoper en is er een voorlopig koopcontract opgesteld. De verwachting is dat in Q2 2024 het koopcontract getekend kan worden.

Contracten

Het museum heeft het IT-beheer uitbesteed aan Fourtop en de overeenkomst heeft een contractwaarde van circa € 85.000 per jaar. Daarnaast heeft het museum een contract met PBT voor het onderhoud en beheer van de beveiligingssystemen en bedragen de kosten € 35.000 per jaar. Het schoonmaken is na een Europese aanbesteding uitbesteed aan B2-cleaning en de jaarlijkse kosten zijn € 85.000. Verder heeft het museum een contract met Van Dorp voor het beheer & onderhoud van de gebouwen en is met een jaar verlengd. De verwachting is dat de jaarlijkse kosten voor beheer & onderhoud bij Van Dorp uitkomen op € 80.000.

Bruiklenen

Rijksmuseum Boerhaave beheert ook langdurige bruiklenen van derden, waarvoor hij een verplichting tot instandhouding heeft.

Nalatenschap

Uit een nalatenschap heeft het museum in het afgelopen jaar € 350k mogen ontvangen. Een laatste deel zal in 2024 worden uitgekeerd en is gebaseerd op de verkoop van een pand in Amsterdam. Onbekend is hoeveel dit gaat opleveren, echter het museum gaat voorzichtig uit van een laatste deel van € 150k.

Toelichting op de categoriale exploitatierekening

Specificatie Baten

Publieksinkomsten

Kaartverkoop	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
Inkomsten uit entreegelden kassa	144.388	133.795	103.285
Inkomsten uit entreegelden museumkaart	301.976	280.000	252.014
Inkomsten uit entreegelden Vriendenloterij VIP kaarten	25.996	24.000	31.654
Inkomsten uit entreegelden online verkopen	42.280	39.000	51.046
Totaal Publieksinkomsten	514.641	476.795	437.999

Overige Publieksinkomsten	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
Inkomsten uit horeca	156.035	118.750	124.038
Inkomsten uit winkelverkopen	154.131	115.900	110.817
Inkomsten onderwijsactiviteiten	51.741	45.705	41.423
Totaal Publieksinkomsten	361.907	280.355	276.277

Overige directe inkomsten

Sponsorinkomsten	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
Amgen bijdrage onderwijsproject science	-	-	10.000
Amylyx Pharmaceuticals EMEA	6.000	6.000	-
ASMI Skipper bijdrage BrAInpower	-	-	50.000
BaseClear	-	50.000	-
BaseClear lidmaatschap BCRMB	6.000	6.000	6.000
CHDR Partner Life, Science & Health Studio	25.000	25.000	25.000
FSSC Founding partner Antoni van Leeuwenhoekjaar	-	-	4.000
Galapagos, lidmaatschap BCRMB	6.000	6.000	6.000
Janssen Biologics, lidmaatschap BCRMB	1.000	6.000	6.000
Koninklijke Brill N.V.	10.000	15.000	-
La Gro Geelkerken	6.000	6.000	-
Leiden Bio Science Park, lidmaatschap BCRMB	3.000	3.000	3.000
LeydenJar Energising Technologies BCRMB	6.000	6.000	6.000
Mimetas lidmaatschap BCRMB	6.000	6.000	6.000
OVBSP Founding partner Antoni van Leeuwenhoekjaar	-	-	5.000
Pfizer B.V., lidmaatschap BCRMB	-	20.000	4.250
Solynta lidmaatschap BCRMB	6.000	6.000	6.000
SRON partner Grote vragen 2.0	10.000	10.000	10.000
SRON, lidmaatschap BCRMB	6.000	6.000	6.000
Stichting Biopartner Center Leiden lidmaatschap BCRMB	6.000	6.000	6.000
Zorg & Zekerheid (programma Ziektes & Gezondheid)	-	-	15.000
Zorg & Zekerheid BCRMB	6.000	6.000	6.000
Nieuwe BCRMB leden		21.000	
Totaal Sponsorinkomsten	109.000	210.000	180.250

Overige directe inkomsten	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
Rondleidingen	5.569	0	5.402
Inkomsten giften en adoptie voorwerpen	2.336	10.000	5.491
Overige directe inkomsten	164.356	30.000	11.436
Totaal overige directe inkomsten	172.261	40.000	22.329

Indirecte opbrengsten	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
Evenementen	141.218	100.000	187.108
Overige indirecte inkomsten	0	0	1.909
Totale indirecte opbrengsten	141.218	100.000	189.017

Bijdragen uit private middelen

Private middelen – particulieren incl. vriendenstichting	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
Caecilia Stichting	50.000	50.000	87.620
Periodieke (notariële) schenkingen > € 250	13.200	25.000	19.401
Eenmalige schenking nalatenschap mw. M. van der Tweel	351.692	0	0
Donaties aan museum (via web)	3.922	0	4.719
Adopties en schenkingen	7.600	0	8.200
Totaal	426.414	75.000	119.941

Private fondsen	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
Stichting fonds 1818 Meerstemmigheid	-	25.000	8.000
Sanquin	54.250	54.250	-
Diverse giften en nalatenschappen	-	-	-
VSB fonds	-	-	30.000
Cultuurfonds	25.027	10.000	6.500
Stichting Zabawas	-	-	10.000
Stichting Dioraphte	-	-	75.000
Stokvislezingen	17.000	-	-
Van der Mandele	5.000	20.000	-
VU Fonds	-	10.000	-
Totaal	101.277	119.250	129.500

Incidentele publieke subsidies	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
Vrijval OCW investeringssubsidie verbouwing 2016-2017	278.643	301.000	303.445
Andere eenmalige subsidies	39.202	0	0
Aanvullende subsidie OCW ivm visitatie	0	0	0
Regeling aanvullende ondersteuning OCW	0	0	238.600
Mondriaanfonds	27.000	15.000	0
Totaal	344.845	316.000	542.045

Incidentele publieke subsidies ontvangen in het kader van COVID-19 (baten)	2023	2022
Aanvullende subsidie 2e steunpakket OCW	0	0
Aanvullende subsidie 3e steunpakket OCW	0	0
Aanvullende subsidie 4e steunpakket OCW	0	0
Aanvullende subsidie 5e steunpakket OCW	0	238.000
Totaal steunpakketten OCW	0	238.000

Overige aanvullende incidentele publieke subsidies (baten) 0 0

Totaal ontvangen aanvullende subsidies en bijdragen in het kader van COVID-19 0 238.000

Uitgaven aanvullende subsidies RAOCCC voor (lasten):

Totale personele lasten	0	188.000
Totale materiele lasten excl. huisvesting	0	50.000
Huisvesting	0	0

TOTAAL uitgaven 0 238.000

Besteding aanvullende subsidie RAOCCC

Stand 31 december 2020 reservering aanvullende subsidie steunpakket OCW	0	0
Aanwending reservering aanvullende subsidie steunpakket OCW 2020	0	0
Stand 31 december 2022 reservering aanvullende subsidie steunpakket OCW	0	0

Specificatie lasten

Personeelslasten	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
Salarissen	2.670.149	2.582.552	2.350.023
Salaristoelagen	52.994	49.000	51.180
Sociale lasten	492.981	461.175	427.480
Pensioenlasten	298.648	282.306	262.912
Uitkering ziekengeld en doorbelaste loonkosten	-41.351	0	-3.919
Reservering vakantiedagen	26.755	0	-8.445
Overige personeelskosten	174.707	101.000	121.502
Inhuur personeel	231.756	180.500	239.356
Totaal	3.906.639	3.656.533	3.440.089

Personeelsbestand

	huidig boekjaar			vorig boekjaar		
	aantal pers	aantal fte/ uren	bedrag	aantal pers	aantal fte/ uren	bedrag
Uren werkweek fte		36			36	
Werknemers in vaste dienst (onbepaalde tijd)	46	38,3		47	39,4	
werknemers in tijdelijke dienst (bepaalde tijd)	18	11,1		14	7,0	
Ingehuurde zelfstandigen/ freelancers	1	1		1	1	
Overige werkzame personen						
Stagiairs	1	1		3	3	
Vrijwilligers	41	9,9		39	9	

Per ultimo 2023 is het aantal fte 50,42 (ultimo 2022 49,39 fte), onderverdeeld in 38,31 fte in vaste dienst, 11,11 fte in tijdelijke dienst en 1 stagiaire. Naast de werknemers met een dienstverband worden gedurende het jaar medewerkers ingehuurd via ZZPovereenkomsten en uitzendbureaus. Per ultimo 2023 waren er daarnaast 41 vrijwilligers actief, dit komt overeen met 9,89 fte.

WNT-verantwoording 2023 Rijksmuseum Boerhaave

De WNT is van toepassing op Rijksmuseum Boerhaave en betreft model 1a. Het voor Rijksmuseum Boerhaave toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2023 € 223.000. Andere WNT-modellen zijn niet van toepassing. Er zijn in 2023 geen personeelsleden waarvan de aan loon, salaris en pensioenlasten uitbetaalde bedragen boven het in de Wet Normering Topinkomens vermelde bedrag uitkomen.

Gegevens 2023	
bedragen x € 1	Ir. A. Haarhuis MSc/MEd
Functiegegevens	Directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2023	1/1-31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 136.878
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 17.997
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 154.874</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 223.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	€ 154.874
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.
Gegevens 2022	
bedragen x € 1	Ir. A. Haarhuis MSc/MEd]
Functiegegevens	Directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2022	1/1-31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1
Dienstbetrekking?	Ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 128.164
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 16.022
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 144.186</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 216.000
Bezoldiging	€ 144.186

Toezichthoudende topfunctionarissen

Hieronder volgt de WNT-verantwoording van de RvT leden en betreft model 1d. De leden van de Raad van Toezicht hebben in 2023 geen beloning ontvangen.

Gegevens 2023	
NAAM TOPFUNCTIONARIS	FUNCTIE
Prof. Dr. A. Rinnooy Kan	Voorzitter
Dr. W. Bijleveld	Lid
Prof. Dr. C.L. Mummery	Lid
Prof. Dr. Ir. I. Smeets	Lid
Prof. Dr. R.J. Hamer	Lid / Financiën

Huisvestingslasten	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
Kosten onderhoud	504.436	305.000	283.505
Voorziening	-61.468	0	472.153
Huur Museum- en depot gebouwen	400.816	374.000	339.996
Nutsbedrijven	589.142	648.000	202.875
Opstalverzekering	16.982	12.500	15.119
Schoonmaakkosten	142.825	117.500	118.806
Kosten advies Kijkhuis	26.111	25.000	30.617
Totaal huisvestingslasten	1.618.845	1.482.000	1.463.070

Aankopen	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
Aankoop voorwerpen	10.350	45.000	119.215
Aankoop boeken	2.626	5.000	4.156
Totaal Aankopen	12.976	50.000	123.372

Bij de kosten van aankoop voorwerpen is in 2022 € 87.620 opgenomen voor de aankoop van de LUMC/AZL-collectie. De overeenkomst liep in 2022 af.

Overige lasten

De overige lasten bestaan uit de Beheerslasten, kosten van de Collectiefunctie en Publieksfunctie en worden hierna toegelicht.

Beheerslasten	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
Algemene kosten	428.360	285.200	343.004
Operationele kosten	97.567	66.000	94.435
Kleine investeringen en vervangingen	0	0	12.136
Totaal Beheerslasten	525.927	351.200	449.574

Collectiefunctie	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
Onderzoek en documentatie	75.608	73.000	56.212
Conservering en restauratie	20.495	69.500	22.017
Overige kosten collectiebeheer	22.933	5.000	6.288
Totaal Collectiefunctie	119.035	147.500	84.518

Publieksfunctie

Tijdelijke tentoonstellingen	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
Besmet!	-	-	58.627
BrAlnpower	10.828	-	213.362
Antoni van Leeuwenhoek	233.469	200.000	-
Pop Up Sanquin	34.878	45.000	-
Visualising the unknown	9.514	-	-
Spelen met Wiskunde	-	-	911
Pandemie Preventie Car	-	15.000	31.028
Ontwikkelkosten nieuwe tentoonstellingsconcepten	6.166	-	12.436
Overige	-	-	14.657
Subtotaal tijdelijke presentaties	294.855	260.000	331.021

Vaste presentaties	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
Grote Vragen (Herinrichting)	21.861	-	129.528
Machtige verzamelingen (Herinrichting)	-	-	937
Water, Stroom & Data	-	40000	-
Life Science & Health Studio	2878	-	253
Waterland Boerhaave	-	-	-
Anatomisch Theater	-	-	-
Klein onderhoud vaste presentaties	17.105	28.000	13.215
Subtotaal vaste presentatie	41.844	68.000	143.933

Overige publieksfuncties	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
Onderwijsprogramma's	41.513	60.250	30.136
Werving en PR	167.250	150.500	61.117
Dienstverlening en voorlichting	18.371	55.000	32.599
Kostprijs verkopen winkel	135.171	92.000	61.955
Kostprijs verkopen museumcafé	151.292	159.500	138.559
Subtotaal overige publieksfuncties	513.598	517.250	324.366

Totaal Publieksfunctie	850.296	845.250	799.319
-------------------------------	----------------	----------------	----------------

Samenvatting totaal overige lasten:

	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
Beheer	525.927	351.200	449.574
Collectiefunctie	119.035	147.500	84.518
Publieksfunctie	850.296	845.250	799.319
Totaal overige lasten	1.495.258	1.343.950	1.333.412

Resultaatbestemming

Aan de Raad van Toezicht wordt gevraagd om in te stemmen met het besluit om over 2023 ad € 140.970 toe te voegen aan de bestemmingsreserve 'Vernieuwing museum'.

	2023	2022
Exploitatieresultaat	140.970	198.310

Bijlage 1 Model III Activiteiten & bereik

	2023	voorgenomen activiteiten	2022*
Prestatieafspraken			
Tijdelijke tentoonstellingen		5	4
Openingsuren per week		54	54
Bezoeken totaal	102.789	75.000	85.811
waarvan gratis	10.078	2.500	17.918
waarvan betaald	92.711	72.500	67.893
Bezoeken scholen	17.986	16.500	14.954
Primair Onderwijs	4.079	4.000	2.719
Voortgezet Onderwijs	8.345	7.500	7.125
MBO/HBO/WO	5.562	5.000	5.110
Aantal schoolgebonden activiteiten	541	550	442
Openbare activiteiten	262	400	435
Aantal deelnemers openbare activiteiten	20.045	15000	13.469
Aantal bezoeken website (sessions)	355.771	330.000	326.542
Aantal unieke bezoekers website (users)	246.251	250.000	236.025

* Museum is in 2022 in totaal 3 weken dicht geweest agv Corona.

BIJLAGES

Bijlagen

Ingeschreven aanwinsten in Adlib

Er zijn 290 aanwinsten ingeschreven, waarvan:

- 268 schenkingen
- 2 aankopen
- 20 onbekend/oud bezit

Dit gaat om o.a.:

- Een aantal objecten uit het depot in Alphen aan den Rijn die nog geen nummer hadden.
- Een aankoop van een wasmoulagage van een meisje met mazelen dat te zien was in de tentoonstelling *Besmet!*
- Verzameling van 124 tekeningen, afkomstig van het Academisch Ziekenhuis Leiden, afdeling Oogheelkunde, binnengekomen in 1994. Vanaf 31 oktober 2022 ingeschreven door stagiair Laura Lemmers, het project is in 2023 afgerond. Totaal ingeschreven: 322 prenten.
- De collectie van 98 objecten uit de Huisartsenpraktijk te Hazerswoude-Dorp (Bert Bosch). Deze collectie is binnengekomen in 2021, het project is nog niet afgerond. Totaal ingeschreven: 226 objecten.
- Een simpliciakast
- Een mammoet gehaktbal

Onbekend/ oud bezit

P21913	Fotoalbum N.J.A.F. Boerma	Uit arch 45		
P21914	Foto	Uit arch 45		
P21915	Foto	Uit arch 45		
P21916	Foto	Uit arch 45		
P21917	Foto	Uit arch 45		
P21919	Briefkaart	uit arch Gogelein (nog geen nr.)		
P21920	Briefkaart	uit arch Gogelein (nog geen nr.)		
P21921	Foto oude Museum Boerhaave Steenstraat	uit een verzamel fotoboek over het museum		
P21922	Portretfoto Vervoort	Gogelein, Jan; Oegstgeest (nalatenschap A.J.F. Gogelein)		
V35401	Elektronen-microscop	Alphen aan den Rijn		
V35417	Maquette	Alphen aan den Rijn		
V35418	Kist	Alphen aan den Rijn		

V35419	Elektromagneet (onderdeel)	Alphen aan den Rijn		
V35420	Dialysefilter	Alphen aan den Rijn		
V35458	Onderdelen	Alphen aan den Rijn		
V35407	Dialyser	Alphen aan den Rijn		
V35408	Filter	Alphen aan den Rijn		
V35409	Filter	Alphen aan den Rijn		
V35528	Microscop	Rijksmuseum Boerhaave/ maker: Paul Steenhorst	2018	Tiemen Cocquyt
V35410	Deelnemersinsigne aan congres	Uit archief 42		

Aankoop

V35402	Anatomisch model in kist	EHBO-Vereniging Schijndel	2022-02	Mieneke te Hennepe
V35451	Moulagage: mazelen (morbilli)	Mendels, Mw. E.	2023-07-18	Mieneke te Hennepe

Schenking

P21461 t/m P21515	Tekening	Acad. Ziekenhuis Leiden, Afd. Oogheelkunde	1994-01-01	
P21843 t/m P21911	Tekening	Acad. Ziekenhuis Leiden, Afd. Oogheelkunde	1994-01-01	
P21918	Gezicht van het dolhuis op de binnenplaats	Bot, mw. M. de	2023-06-19	Tim Huisman
P21923	Toverlantaarnplaat	Engelenburg, Eduard van; Oegstgeest	2023-12-11	
P21924	Toverlantaarnplaat	Engelenburg, Eduard van; Oegstgeest	2023-12-11	
P21925	Toverlantaarnplaat	Engelenburg, Eduard van; Oegstgeest	2023-12-11	
P21926	Toverlantaarnplaat	Engelenburg, Eduard van; Oegstgeest	2023-12-11	

P21927	Toverlantaarnplaat	Engelenburg, Eduard van; Oegstgeest	2023-12-11	
P21928	Toverlantaarnplaat	Engelenburg, Eduard van; Oegstgeest	2023-12-11	
P21912	Zeilwagen van Stevin	Meijer, Annemieke	2023-04-25	Tim Huisman
V35421	Elektriseerapparaat	Boot, Henk; Woerden	2022-03-31	Tiemen Cocquyt
V35423 t/m V35434	Collectie van Huisartsenpraktijk te Hazerswoude-Dorp Ook: - V35436 t/m V35450 - V35452 t/m V35457 - V35460 t/m V35524	Bosch, Bert	2021-06-15	Tim Huisman
V35416	Antistof	Bosch, Dr. ir. B. J. (Universiteit Utrecht)	2023-04	Mieneke te Hennepe
V35403	Huidplooiometer in kist	Breedveld, Boudewijn; Zoetermeer (mbv Prof. D. Kromhout)	2022-09-29	Mieneke te Hennepe
V35404	Lengtemeter op standaard	Breedveld, Boudewijn; Zoetermeer (mbv Prof. D. Kromhout)	2022-09-29	Mieneke te Hennepe
V35529	Computer	Geise, J.B.J. (Joost)	2023-02-10	Christel Schollaardt
V35422	Ultraphot microscoop	Hijmans, Michiel	2022-04-07	Tiemen Cocquyt
V35389	Isoleerbank	Murmellius Gymnasium; Alkmaar	2023-02-10	Christel Schollaardt
V35390	Polarimeter	Murmellius Gymnasium; Alkmaar	2023-02-10	Christel Schollaardt
V35391	Model stoommachine	Murmellius Gymnasium; Alkmaar	2023-02-10	Christel Schollaardt
V35392	Lens op statief	Murmellius Gymnasium; Alkmaar	2023-02-10	Christel Schollaardt
V35393	Geissler buis	Murmellius Gymnasium; Alkmaar	2023-02-10	Christel Schollaardt
V35394	Radiometer	Murmellius Gymnasium; Alkmaar	2023-02-10	Christel Schollaardt
V35396	Batterij van 4 leidse flessen	Murmellius Gymnasium; Alkmaar	2023-02-10	Christel Schollaardt
V35397	Leidse fles met vonkbrug	Murmellius Gymnasium; Alkmaar	2023-02-10	Christel Schollaardt

V35398	Spectroscoop	Murmellius Gymnasium; Alkmaar	2023-02-10	Christel Schollaardt
V35399	Lens op statief	Murmellius Gymnasium; Alkmaar	2023-02-10	Christel Schollaardt
V35411	L3 Detector onderdeel	Nikhef (Nationaal instituut voor subatomaire fysica); Amsterdam	2022	Johan van Kuilenburg
V35412	Detector	Nikhef (Nationaal instituut voor subatomaire fysica); Amsterdam	2022	Johan van Kuilenburg
V35413	Maquette	Nikhef (Nationaal instituut voor subatomaire fysica); Amsterdam	2022	Johan van Kuilenburg
V35414	Onderzoeks-instrument	Nikhef (Nationaal instituut voor subatomaire fysica); Amsterdam	2022	Johan van Kuilenburg
V35415	Onderzoeks-instrument	Nikhef (Nationaal instituut voor subatomaire fysica); Amsterdam	2022	Johan van Kuilenburg
V35406	Stempel	Oosterhuis, Dr. R.A.B.	1952-07	
V35405	Flessen (set)	Oitheten, Sjeff	2022	Mieneke te Hennepe
V35382	Zuil	Physica, Genootschap; Alkmaar	2023-02-10	Christel Schollaardt
V35383	Tesla-instrumentarium	Physica, Genootschap; Alkmaar	2023-02-10	Christel Schollaardt
V35384	Radiometer	Physica, Genootschap; Alkmaar	2023-02-10	Christel Schollaardt
V35385	Radiometer	Physica, Genootschap; Alkmaar	2023-02-10	Christel Schollaardt
V35386	Luidspreker telefoon	Physica, Genootschap; Alkmaar	2023-02-10	Christel Schollaardt
V35387	Thermozuil	Physica, Genootschap; Alkmaar	2023-02-10	Christel Schollaardt
V35388	Wrijvings-elektriseermachine	Physica, Genootschap; Alkmaar	2023-02-10	Christel Schollaardt
V35395	Meetinstrument	Physica, Genootschap; Alkmaar	2023-02-10	Christel Schollaardt
V35459	Oxygenerator	Radboud Universitair Medisch Centrum, afd. Cardio-thoracale Chirurgie (via Aukje de Bruijn); Nijmegen	2023	Bart Grob
V35527	Oxygenerator	Radboud Universitair Medisch Centrum, afd. Cardio-thoracale Chirurgie (via Aukje de Bruijn); Nijmegen	2023	Bart Grob
V35525	Fluorescentie-microscoop	Rijksuniversiteit Leiden, afdeling Microscopie/ Biologie (via Michiel Hijmans)	2022-01-31	Tiemen Cocquyt

V35526	Dilatatoren (5) in doos	Rijksuniversiteit Leiden, afdeling Microscopie/ Biologie (via Michiel Hijmans)	2022-01-31	
V35381	Simpliciakast	Schuckink Kool, Franklin; Ermelo	2022-12-14	Tim Huisman
V35400	Mammoet gehaktbal (kweekvlees)	Wunderman Thompson (Via Bas Korsten); Amsterdam	2023-04-05	Bart Grob
V35435	Microscop	Zonneveld, mw. J.	2023-05-08	

Langdurige bruiklenen:

Er zijn 221 objecten langdurig uitgeleend met 27 contracten.

- De Interferentie microscoop in het Erasmus MC is na ruim 10 jaar retour (12010E)
- De tentoonstelling Toetanchamon in Rijksmuseum van Oudheden is na 3 jaar afgesloten. (20207R) Van ons geleend werden een microscoop, telegraafstoel, theodoliet en kompas
- Een deel van de objecten in NEMO is retour (20208N)
- De reizende tentoonstelling 'Leer van vis' is na twee jaar afgesloten. (21003Z)

Aantal	Nummer	Bruiklenemer	Data
1	98012U	Onderzoeksinstituut Sterrewacht Leiden -Vaste opstelling Oortgebouw	1998-11-20-1999-11-20
15	05001K	Kipp & Zonen BV -Vaste opstelling Kipp & Zonen	2005-02-01-2006-03-01
3	06007M	Museum van het Nederlandse Uurwerk -vaste opstelling 06 Nederlandse Uurwerk	2006-09-08-
2	06013W	Westfries Museum -Vaste opstelling Westfries Museum	2006-12-01-2007-11-30
13	08005C	COVRA; Nieuwdorp (Vlissingen-Oost) -Permanente opstelling 08	2008-11-24-2009-11-23
5	09003D	Het Dolhuys, nationaal museum van de psychiatrie -Semi-permanente presentatie	2009-01-01-2009-12-31
2	10012T	Terra Maris -Vaste tentoonstelling	2011-02-15-2016
1	12010E	Erasmus Medisch Centrum -Medisch Erfgoed van het Erasmus MC	2012-08-01-2013-08-01
2	13011C	COVRA; Nieuwdorp (Vlissingen-Oost) -Expositie COVRA	2013-07-09-2014-07-09
1	13025M	Musschenbroek; Kelsey van -	2013-12-17-2015-12-17
1	15011L	CHDR -CHDR Leiden Vitrine ontvangsthal	2015-04-23-2016-04-23

8	15024S	Shell Amsterdam -Vaste opstelling Shell vanaf 2015	2015-10-01-2016-09-30
1	15031N	Natura Docet Wonderryck Twente -	2015-12-01-2019-04-18
2	16010C	Cosine measurement systems -Cosine	2016-03-03-2016-06-30
1	20204C	Cruquius Museum -vaste opstelling Het Meer	2020-06-01-2025-05-31
16	20206K	Koninklijke Akademie voor Wetenschappen, Amsterdam -Fellow room	2020-05-01-2022-04-30
4	20207R	Rijksmuseum van Oudheden -Toetanchamon	2020-10-10-2023-09-30
70	20208N	NEMO -NEMO: Humania; Laboratorium; Leven in het heet; Vermakelijke wetenschap; Wereld van vormen	2020-09-01-2025-09-01
2	21000H	Stadsmuseum Harderwijk -'Pension Harderwijk' in de permanente tentoonstelling	2021-04-01-2026-04-01
8	21002O	Techniekmuseum Oyfó -Vaste opstelling, Maakbare Mens Paviljoen	2021-06-01-2024-05-31
3	21003Z	Zuiderzeemuseum; Enkhuizen -Leer van vis (reizende ttst)	2021-09-01-2023-07-23
1	21005M	Museum Martena -Vaste expositie Museum Martena	2022-01-03-2026-12-31
18	21006G	Museum Gouda -Vaste opstelling Museum Gouda vanaf 2021	2021-09-01-2022-08-31
37	22016N	Oosterveen, A, DZB Leiden (de Stal) -De Stal: Cabinet of Wonders	2022-09-20-2027-09-20
1	22019O	Openluchtmuseum Arnhem -(On)beperkt : Leven met een handicap	2023-03-25-2025-01-19
2	22023L	LeydenJar Technologies BV (Leiden) -LeydenJar	2022-12-13-2026-01-13
1	23001B	Museum Bronbeek -vaste opstelling Museum Bronbeek	2023-10-01-2028-09-30

Korte bruiklenen

- Er zijn 25 objecten uitgeleend aan 22 instellingen, daarnaast staan 61 eigen objecten in de tentoonstelling Onvoorstelbaar. (17-4-2023 t/m 7-1-2024). Ook is er één object gebruikt in de mini expositie van Sanquin (juni)

Bijzonderheden:

- De mammoet gehaktbal is korte tijd naar Frankrijk uitgeleend (juni)

Daarnaast zijn er transporten geweest voor:

- Restauratie aan een daguerrotypie door een student van Clara von Walthausen. (februari 2022)
- De Zilveren portretpenning van Antoni van Leeuwenhoek, 1716 is teruggegeven aan de bruikleengever. De penning was sinds 1952 in bruikleen van het Prinsenhof. (augustus)
- Er is een flesje met picrinezuur afgevoerd als gevaarlijke stof. (augustus)
- De draak in vuurmand is retour gegaan naar de bruikleengever. De vuurmand was sinds 1981 in bruikleen van Het Zuiderzeemuseum. (augustus)

Aantal	Nummer	Bruikleennemer	Data
3	21009R	Rijksmuseum Amsterdam -Onderkruipsels	2022-09-30-2023-01-15
4	22002S	Stichting Archeologie Houten -Middelieeuws Houten	2022-05-17-2023-06-05
2	22004M	Museum de Dorpsdokter -De Dorpsdokter	2022-03-31-2024-03-29
2	22005T	Teylers Museum -Hockney's Eye	2022-09-24-2023-01-29
3	22009L	LVR-Museumsverbund (LandesMuseum Bonn) -A Feast for the Eyes / Augenlust	2022-09-21-2023-02-19
1	22010N	De Nieuwe Kerk Amsterdam -De eeuw van Juliana	2022-10-15-2023-04-10
1	22011V	Museum Vlaardingen -Lekker dan! Voedselvernieuwing in Vlaardingen	2022-07-06-2023-01-09
1	22015E	EYE-Amsterdam -Fiona Tan - Mountains and molehills	2022-09-18-2023-01-08
2	22018C	Museum Jan Cunen -Villa Curiossa	2022-12-17-2023-05-31
2	22021C	Museum Jan Cunen -Bio-Art	2022-12-17-2023-05-29
1	22024T	Teylers Museum -Realistic Science	2023-01-13-2023-07-23
1	23004C	Palais des Festivals et des Congres -	2023-06-14-2023-06-28
2	23005V	Valkhof Museum -Into the Black Hole	2023-10-13-2024-04-21

PUBLICATIES

Tiemen Cocquyt

- Cocquyt, Tiemen (2023). 'Hoe bekijk je micro-organismen? Over het belang van waarnemcondities in de microscopie van de jaren 1670' in: Fransen en Huisman (red.), Antoni: Van Leeuwenhoek en de microwereld. WBooks.

Bart Grob

- Blog mammoet gehaktbal, website SAE.

Tim Huisman

- Recensie Evan Ragland, 'Making Physicians'. Tradition, Teaching and Trials at Leiden University 1575-1639' voor H-Net reviews online 13 maart 2023
- 'Leuker dan TikTok. Een interview met microfotograaf Wim van Egmond' in Antoni, Van Leeuwenhoek en de microwereld, Leiden/Zwolle (Rijksmuseum Boerhaave/W-Books) 2023, pp.112-125
- 'Kijken naar de bijbel der natuur,' 'Proefondervindelijke natuurkunde' en 'Anatomie voor iedereen' bijdragen voor tentoonstellingscatalogus De Schepping van de Wetenschap, Museum Catharijneconvent (verschijnt 21 februari 2024)
- God in de anatomie van een luis. Of: speuren naar het opperwezen door de microscoop' in: Catharijne, vriendenblad Catharijneconvent (verschijnt voorjaar 2024)
- Opstellen concept voor jubileumboek Rijksmuseum Boerhaave (te verschijnen in 2028)

Redactiewerk:

- Antoni, Van Leeuwenhoek en de microwereld, Leiden/Zwolle (Rijksmuseum Boerhaave/W-books), 2023 (boekpresentatie 18 april)
- Meelezen tentoonstellingsteksten Schepping van de Wetenschap, Museum Catharijneconvent (november)
- Tekstredactie tentoonstellingsteksten Zwarte Gat, Rijksmuseum Boerhaave 27-28 november 2023

Ad Maas

- Redactie Wonderkamer 8 en 9
- Ad Maas, 'Superheldenwetenschap', Wonderkamer 8 (2024), 6-7
- Fred de Heij (tekeningen) & Ad Maas (tekst en scenario) Antoni van Leeuwenhoek en de ontdekking van het leven (Leiden 2023)

Te verschijnen:

- Nils Hansson & Ad Maas (red.), Does Science need Heroes? Nobel Prizes, Prestige and Scientific Practice (Leiden, 2024)
- Ad Maas & Louise Lagarde, Nobel Artefacts: Material Heritage of Nobel Laureates in the Netherlands, in: Nils Hansson & Ad Maas (red.), Does Science need Heroes? Nobel Prizes, Prestige and Scientific Practice (Leiden, 2024)
- Het universum uit een draaiorgel, De Nederlandse Boekengids 1 (2024)
- Feiten in vitrines (Leiden 2024)

Mieneke te Hennepe

- Hennepe, Mieneke te (2023) 'Antoni van Leeuwenhoek - the film: Remaking memory in Dutch science cinema 1925 – ca 1960', *British Journal for the History of Science*, 56(3), 329-349. DOI: 10.1017/s000708742300016x
- Hennepe, Mieneke te (2023) 'Leeuwenhoek op het witte doek: Hoe vroege microfilms de geschiedenis van het kleinste tot leven wekten' in: Antoni Van Leeuwenhoek en de microwereld. WBooks.
- Hennepe, Mieneke te (2023), 'De stille doorbroken: een geschiedenis van de spermabank in België', *Review Tinne Claes 'Zaad zonder Naam'* (2022), *De Nederlandse Boekengids/The Dutch Review of Books* 1.

Te verschijnen:

- Hennepe, Mieneke te "An optimal relationship of familiarity and trust": Operation nurses' material knowledge of surgical instruments (1900–1975) *European Journal for Nursing History and Ethics* (nr 6 / 2023)
- Hennepe, Mieneke te & Leonie Wingen, 'The power of patient perspectives: exploring participatory collecting with patient groups in a medical museum.' in: Susanna Corder, Jen Kavanagh, Ellie Miles, Rosamund Lily West (eds.) *Ethics of contemporary collecting*, (accepted for publication, under editorial review)

PRESENTATIES

Tiemen Cocquyt

- co-organisatie symposium Antoni van Leeuwenhoek and his impact on the history of microscopy, Royal Society, London, 14-15 september 2023
- Lezing bij tweede opening Onvoorstelbaar, Rijksmuseum Boerhaave, 18 april 2023
- Lezing Salon Boerhaave: 'Visualizing the Unknown: 17de-eeuwse microscopische waarneming en visualisatie getoetst met historische instrumenten', Rijksmuseum Boerhaave, 10 juni 2023
- Lezing 'Positioning Leeuwenhoek's microscopes in 17th-century microscope practice', symposium Antoni van Leeuwenhoek and his impact on the history of microscopy, Royal Society, London, 14 september 2023
- Lezing 'Re-assessing a historic microscope collection through the re-enactment of observations', 42nd Symposium of the Scientific Instrument Commission, Palermo, 21 september 2023
- Lezing 'Van Leeuwenhoek and the Discovery of the Microworld', Meeting Celebrating 300 Years of Innovation and Beyond, Museum of Science, Boston, 4 oktober 2023
- Lezing 'Antoni van Leeuwenhoek en de ontdekking van de microwereld', Stichts-Hollandse Historische Vereniging, Woerden, 17 oktober 2023
- Lezing 'Antoni Van Leeuwenhoek en de ontdekking van de microwereld', Volksuniversiteit Lisse, 3 november 2023
- Lezing 'Data on Netherlands instruments and makers', Tools of Knowledge-workshop, Science Museum, London, 8 december 2023

Tim Huisman

- Lezing over Antoni van Leeuwenhoek, Rotaryclub Alphen a.d. Rijn, 5 oktober 2023
- Lezing 'Beauty, Elegance and Precision. The Anatomical Atlas of B.S. Albinus and J. Wandelaar,' Barge-forum, 4 november 2023
- College en rondleiding Anatomische afbeeldingen Masterstudenten Universiteit Utrecht, 5 juli 2023
- College en workshop studenten Artez Hogeschool voor de Kunsten, Arnhem (re-enactment tekenmethode Albinus en Wandelaar), 27 september 2023
- College Geschiedenis vd Anatomie, eerstejaars geneeskundestudenten LUMC, 16 oktober 2023
- Modereeren lezingen 17 juni, 1 juli, 11 november 2023

Bart Grob

- Verschillende lezingen in Leidse verzorgingshuizen in samenwerking met Cultuur in de Buurt van BplusC.

Ad Maas

- Lunchseminar SAILS over BRAINpower, 23 januari 2023
- 'Collecting Science in Rijksmuseum Boerhaave', Museums, Collections & Society Symposium, The Future of Collecting, 6 juli 2023
- 'Nobel Artefacts', Symposium Does Science need Heroes? 29 september 2023

Mieneke te Hennepe

- Lezing Artsen1Daagse Van kunst naar kunde: Wat kunst de dokter kan leren. 'De kunst van de anatomische verbeelding', Singer Laren, 14 juni 2023
- Lezing 'Geschiedenis van de chirurgie', VCM Summer School 'Surgery through the Lens', Amsterdam UMC locatie AMC, 8 juli 2023
- Interactieve lezing/sessie over vrouwen en medische instrumenten, Geschiedenis Festival, 7 oktober 2023, Haarlem
- Presentatie, netwerk medisch erfgoed Vlaanderen, 14 dec 2023

MEDIA

Tiemen Cocquyt

- interview over Visualizing the Unknown in online Boekensalon UB Leiden
- podcast-opname Leeuwenhoek/Visualizing the Unknown (met Sietske Fransen en Geertje Dekkers) door Lemke Kraan/Rijksmuseum Boerhaave
- podcast-opname over Van Leeuwenhoek door Van Doorn, Oudega, Reijnders, Smit en Willemsen (Microbenclub)
- 15 korte filmpjes bij Onvoorstelbaar, door Rijksmuseum Boerhaave
- toelichting bij onderzoek Alex Pietrow op NOS.nl (2 maart 2023)
- interview NPO Radio 1 bij opening Onvoorstelbaar (17/18 april 2023)
- artikel AD over Van Leeuwenhoek/Onvoorstelbaar (17 april 2023)
- artikel en recentie over Onvoorstelbaar in NRC (19/22 april 2023)

- [interview NPO Radio 1 \(Villa VDB\) over Van Leeuwenhoek/Onvoorstelbaar](#) (24 april 2023)
- [artikel Telegraaf over Van Leeuwenhoek/Onvoorstelbaar](#) (25 april 2023)
- [interview over Van Leeuwenhoek/Onvoorstelbaar op Sleutelstad](#) (20 mei 2023)
- artikel over Campani-microscop. 'Oogstrelend object: microscopische wetenschap in de 17de eeuw', in Vind! Magazine, editie 51 (augustus 2023)
- [artikel over Van Leeuwenhoek in Klik Magazine](#) (15 augustus 2023)
- opnames Jekels Jacht (seizoen 2024) over Kwadrant Snellius
- [interview over Van Leeuwenhoek op NPO Radio 1, OVT \(VPRO\)](#) (15 oktober 2023)
- review van Onvoorstelbaar in: Nuncius, Journal of the Material and Visual History of Science 38:3 (23 november 2023)
- [artikel over Leeuwenhoekmicroscop Christies in Volkskrant](#) (12 december 2023)
- interview op NPO Radio 1 over Leeuwenhoekmicroscop Christies (13 december 2023)
- [interview/artikel over Leeuwenhoekmicroscop Christies op NOS.nl](#) (14 december 2023)

Bart Grob

- Uitzending Klokhuis, Sterk water, Wat is sterkwater? | Vragen van Kinderen
- [Volkskrant: Kunst van een andere planeet](#), (24 november 2023)
- Opnames TV programma Jekel's Jacht, Eindhoven en zijn snaar. Worden nog uitgezonden.

Ad Maas

- [interview website Universiteit Leiden: 'Depot of ereplaats: wat te doen met de Nobelprijswinnaars in het museum'](#)
- Interview Mare Nobelprijzen in Boerhaave
- Interview documentaire Dutch Black Hole Consortium voor natuurkundedocenten door Marijn van Nijhuis (Hogeschool Utrecht)

Mieneke te Hennepe

- Artikel Mare 'Hoe wetenschappers de dodelijke koorts in kaart brachten', interview (23 februari 2023)
- Audio-opnamen ivm pilot podcast over polio, door Femke de Wild (16 maart 2023)
- Blog: Mieneke te Hennepe, 'Van Leeuwenhoek – the film: remaking the origins of bacteriology', 23 augustus 2023, Cambridge Core Blog
- OVT Radio - objecten op zaal korte interviews (verloskundige oefenpop en kunstnier) (14 oktober 2023)
- NTR Focus TV, aflevering 17
- Kweekbloed, uitleg over geschiedenis bloedtransfusie (22 november 2023)

BESTUUR/LIDMAATSCHAPPEN

Tiemen Cocquyt

- Lid Scientific Instrument Commission (SIC); International Union for the History and Philosophy of Science

Bart Grob

- Directielid Provinciaal Utrechts Genootschap van Kunsten en Wetenschappen
- Lid Historische commissie Florence Nightingale Instituut (FNI)

Mieneke te Hennepe

- Lid Stichting Historische Commissie voor de Leidse Universiteit
- Lid Museumcommissie Anatomisch Museum LUMC
- Lid (extern) Erasmus MC Erfgoedcommissie Lid Medisch Conservatoren Nederland
- Lid interdisciplinaire werkgroep 'History, Health and Healing', Huizinga Instituut
- Lid founding committee International Association of Medical Museums (IAMM)
- Lid Sleutelvrouwennetwerk Stichting Vrouwennetwerk Leiden e.o.

Christel Schollaardt

- Lid UMAC/ ICOM
- Lid Stichting Academisch Erfgoed (SAE)
- Lid Collectiegroep Nederland

Aan de raad van toezicht van
Stichting tot Beheer van het Museum Boerhaave, Rijksmuseum voor de Geschiedenis van de Natuurwetenschappen
en van de Geneeskunde
Postbus 11280
2312 WC Leiden

1. CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van Stichting tot Beheer van het Museum Boerhaave, Rijksmuseum voor de Geschiedenis van de Natuurwetenschappen en van de Geneeskunde te Leiden gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting tot Beheer van het Museum Boerhaave, Rijksmuseum voor de Geschiedenis van de Natuurwetenschappen en van de Geneeskunde op 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met het Handboek Verantwoording instelling Erfgoedwetsubsidie 2021-2024 en de bepalingen van en krachtens de Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT);
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2023 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in de subsidiebeschikking en in de relevante wet- en regelgeving zoals uitgewerkt in paragraaf 2.3 van het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024 en de bepaling van en krachtens de WNT.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2023 voor het jaar geëindigd op 31 december 2023;
- de staat van baten en lasten over 2023; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting tot Beheer van het Museum Boerhaave, Rijksmuseum voor de Geschiedenis van de Natuurwetenschappen en van de Geneeskunde zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met de Regeling Controleprotocol WNT 2023 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1 sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;
- bijlage 1: Model III Activiteiten & bereik;
- bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van het Handboek Verantwoording instelling Erfgoedwetsubsidie 2021-2024 vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met het Handboek Verantwoording instelling Erfgoedwetsubsidie 2021-2024.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het Handboek Verantwoording instelling Erfgoedwetsubsidie 2021-2024 en de bepalingen van en krachtens de WNT. Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in de subsidiebeschikking en in de relevante wet- en regelgeving zoals uitgewerkt in paragraaf 2.3 van het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024.

In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de instelling in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de instelling te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de instelling haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de instelling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 15 maart 2024

Horlings Accountants & Belastingadviseurs B.V.

C. Rabe
Registeraccountant

Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

Bijlage bij de controleverklaring

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de instelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een instelling haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.